

शिपले झुधाटेको जीवन

लोककुमारी रोक्का

हिङ्ने समय भएपछिमात्र लोककुमारी रोक्कामा अपाङ्गता भएको भन्ने थाहा भयो । त्यो भनेको भण्डै ३/४ वर्षको उमेर हो । उहाँ छ महिनाकी हुँदा ज्यादै ज्वरो आएको थियो । त्यही ज्वरोका कारण उहाँका हातखुट्टा चलाउने क्रममा पहिलेको भन्दा फरक भएको थियो ।

आज पनि प्रायः उहाँको मनले आफैँसँग प्रश्न गर्छ- छोरी ज्यादै बिरामी भएर पहिलेजस्तो हातगोडा चलाउने नगर्दा पनि अभिभावकले किन ध्यान नदिएका होलान् ? अस्पताल पुर्‍याएर राम्ररी उपचार किन नगराएका

होलान् ? के आफ्नो ठाउँमा कुनै छोरालाई त्यस्तो भएको भए पनि त्यही व्यवहार हुन्थ्यो र ?

सामान्य परिवारमा २०३६ वैशाखमा जन्मिएकी लोककुमारीलाई अत्यधिक ज्वरो आयो । त्यो ज्वरो पोलियोका कारणले भएको रहेछ । तर उहाँको परिवार लाई यो कुरा थाहा भएन । उहाँको मनले 'परिवारको र समाजको छोरीप्रतिको नकारात्मक धारणकै कारण आफूलाई अस्पताल नलगिएको हो कि ?' भन्ने शंकालु प्रश्न गर्छ । उहाँको अपाङ्गताका कारण

नै समाजबाट उहाँका साथै उहाँको परिवारले पनि असामान्य व्यवहारहरू सहनु पऱ्यो । उहाँ भन्नुहुन्छ- आफूप्रतिको समाजको दृष्टिकोण नकारात्मक थियो । यसले के गर्न सक्छे र ? आमा-बाबु हुँदासम्म हो, उनीहरूको शेषपछि यसलाई कसले हेर्लान् ?

घरायसी र शारीरिक अवस्था जतिसुकै प्रतिकूल रहे पनि उहाँले पढाइलाई निरन्तरता दिनुभयो । २०५६ सालमा प्रवेशिका (एस.एल.सी.) दिनुभयो । परीक्षा उत्तीर्ण हुन नसक्दा निकै नै निराश हुनुभयो । त्यसैगरी २०६३ सालमा विवाह गर्नुभयो । समाजले त्यहाँ पनि कुराकाट्न छाडेन र भन्यो- यस्ताले पनि किन बिहे गर्नपरेको होला ?

उहाँका साथमा ७ वर्षका छोरा हुनुहुन्छ । विभिन्न संघ-संस्थामा आवद्ध भएर काम गरे पनि उहाँको रोजगारी भने थिएन । पढाइ र अपाङ्गताले गर्दा नै रोजगारी पाउन कठिन भएको थियो । त्यसपछि उहाँले पढाइलाई समेत निरन्तरता दिने निर्णय गर्नुभयो । २०६७ सालमा खुला शिक्षा अन्तर्गत एस.एल.सी परीक्षा दोस्रोद्वेणीमा उत्तीर्ण गर्नुभयो ।

लोककुमारीले त्यतिबेलाको अवस्था यसरी सुनाउनुभयो-श्रीमान्को पनि खासै राम्रो रोजगारी थिएन । घर चलाउन धौ धौ परिरहेको थियो । छोरालाई राम्रो स्कुलमा पढाउने इच्छा हुँदाहुँदै पनि पढाउन नपाउँदा निराश थिएँ । आफ्नो पनि रोजगारी थिएन । कुनै पनि संघ संस्थाले हतपत्त अपाङ्गता भएका महिलालाई सहभागी

नगराउने र अवसर नदिने गरेको मेरो अनुभव छ ।

“विक्रम संवत् २०६६ सालमा नेपाल अपाङ्गता महिला संघका बारेमा थाहा पाएँ । यसले अपाङ्गता भएका महिलाका लागि काम गर्दो रहेछ । यस संस्थाका प्रतिनिधिले बाँके जिल्लामा अपाङ्गता भएका महिलाको समूह निर्माण गर्दा मैले सदस्य हुने मौका पाएँ । समूहमा आवद्ध भएपछि समूह सञ्चालन, वचत तथा ऋण, नेतृत्व विकास, कानुनी सचेतना आदि विषयमा तालिम प्राप्त गरें ।”

चार महिने खेलौना (डल) तथा कुशन बनाउने तालिम लिएपछि आफ्नो जीवनमा परिवर्तन आएको निष्कर्ष उहाँको छ । उहाँ भन्नुहुन्छ- जीवनले नै नयाँ मोड लियो । परिवार र समाजको दृष्टिकोणमा समेत परिवर्तन पाउँन थालें ।

लोककुमारी यतिबेला प्रशिक्षक भएर तालिम दिने गर्नुहुन्छ । व्यापारिक मेलाहरूमा समेत आफ्नो सिप प्रदर्शन गर्नुहुन्छ । यी गतिविधिले गर्दा आर्थिकरूपमा परिवर्तन हुँदै आएको छ । हाल आफ्नो दैनिक खर्च कटाएर दुई हजार रुपियाँसम्म मासिक बचत गरिरहेको जानकारी उहाँले दिनुभएको छ ।

उहाँले छोरालाई राम्रो स्कुलमा पढाउनुभएको छ । विभिन्न संघ-संस्थाका साथै अरू समूहमा पनि आवद्ध भएको, वचत गर्ने गरेको र कार्यक्रममा सहभागी हुने गरेको उहाँ बताउनुहुन्छ ।

शिपले दिलायो सम्मान

देउकुमारी थारू

मेरो नाम देउकुमारी थारू हो । मेरो जन्म २०३७ वैशाख १८ गते बाँके जिल्लाको रम्हे ना गा.वि.स. मा भएको हो । एक वर्षको हुँदा निकै ज्वरो आयो । लामो समय हुँदा पनि घर परिवारले वास्ता गरेन । मलाई पोलियोको थोपा पनि खुवाइएनछ । मेरा दुवै गोडा सुकेर कमजोर भए ।

दुवै गोडा कमजोर भएका कारण हात र गोडा टेकेर आफ्नो दैनिक क्रियाकलाप गर्थे । पढ्ने इच्छा र रहर हुँदाहुँदै पनि शारीरिक अवस्थाका कारण विद्यालय

जान सकिन । दाजु-भाइ, दिदी-बहिनी सबै विद्यालय जाँदा आफूलाई पनि जान मन लाग्थ्यो । बोकेर स्कूल पुऱ्याइदिने कोही हुँदैनथ्यो ।

सबै जना स्कूल जाँदा हेरेर बस्न बाध्य हुन्थे । दिनभरि घरै बस्ने, खाना बनाउने, घरको सरसफाई गर्ने, वस्तुभाउका लागि घाँस काट्ने, दाजु-भाइ र तीन दिदी-बहिनीलाई खाजा बनाएर दिने जस्ता काम गर्थे । घर तथा समाजका सबैले बेवास्ता गर्थे । पढ्ने इच्छा भएकाले आफ्ना दाजु-भाइ, दिदी-बहिनीका किताब र कपि हेरेर अक्षर बनाउने, लेख्ने अनि पढ्ने प्रयास गर्थे । त्यसैका कारण अहिले आफ्नो नाम लेख्न र सामान्य अक्षरहरू पढ्न सक्छु ।

त्यसै गाउँका दाजुका साथी पतवारी थारूसँग २०५६ साल वैशाखमा मेरो विवाह भयो । पतवारी पहिले नै आफ्ना आमाबुवासँग छुट्टिएर नजिकै घर बनाएर बस्नुभएको थियो । त साङ्ग भएर यस्ती अपाङ्गता भएकीसँग किन बिहे गरिस, जसले केही काम गर्न सकिदैन भनेर मेरा श्रीमानलाई निकै कराए । धेरै वर्षसम्म मेरा ससुराले उहाँसँग बोलचालसमेत गर्नुभएन ।

अहिले मेरा १३, ११ वर्षका २ छोरी र ९ वर्षका छोरा छन् । सुत्केरी हुँदा सहयोग गर्ने कोही पनि थिएनन् । जसरी तसरी छोरा छोरीको हेरविचार गर्दै आएकी छु । हाम्रो एक

कट्ठा मात्र जग्गा छ। श्रीमान मजदुरी गर्नुहुन्छ।
आम्दानीको श्रोत अरू केही नहुँदा परिवार धान्न
तथा छोरा छोरी पढाउन पनि निकै गाह्रो थियो।

घरबाट बाहिर ननिस्किएकी म कसैलाई
पनि चिन्दिनथें। एक दिन नेपाल अपाङ्गता
महिला संघका सदस्य विनिता शर्मा र लक्ष्मी
पोखरेलसँग भेट भयो। त्यो संघका बारेमा
त्यसैबेला थाहा पाएँ। उहाँहरूकै
सहयोगमा हवीलचियर पाएँ। त्यो
मेरा लागि निकै खुसीको कुरा थियो।

नेपाल अपाङ्गता महिला संघले को
हलपुर नगरपालिकामा रहेका अपाङ्गता
भएका महिलाहरूको भेला गरेर सफल
अपाङ्गता महिला समूह गठन गर्‍यो। त्यसमा
मा पनि सदस्य भएँ। त्यसको २ महिनामै
नेपाल अपाङ्गता महिला संघले आयोजना
गरेको ६ महिने सिलाइ कटाइ तालिममा
म पनि सहभागी भएँ। तालिम सकिएपछि
संघले मेशिन किन्न विउपुँजी पनि दियो।

तालिम लिइसकेपछि अपाङ्गता नवजीवन
केन्द्रले सञ्चालन गरेको नवजीवन टेलर,
जहाँ तालिम लिएको थिएँ, त्यसैमा काम गर्न
थालें। त्यहाँ टेलरमा अरू पनि अपाङ्गता भएका
महिला काम गर्थे। आफू जस्तै धेरै साथीहरूले
काम गरेको देख्दा मलाई धेरै हौसला मिल्यो।
आफ्ना समस्याहरू सुनिदिने र सहयोग पाउन
सकिने भएकाले त्यहीँ काम गर्ने निर्णय गरेकी हुँ।

नेपाल अपाङ्गता महिला संघको
सम्पर्कमा पुगेर हवीलचियर लिएर घरबाट
बाहिर निस्कन लागेपछि परिवार तथा समाजले

यो कहाँ जानलागी, के गर्न लागी भनेर चियो
चर्चो गर्नलागे। मैले सिलाइ कटाइ तालिम
लिएर टेलरमा काम गरेको थाहा पाएपछि
उनीहरूले अचम्म माने। उनीहरूमा केही
न केही हदसम्म अपाङ्गता भएका महिलाले
पनि अवसर पाए केहि गर्न सक्छन् भन्ने
धारणको विकास भएको मैले पाएकी छु।

काम गर्न थालेपछि मासिक २५ सय
रुपियाँसम्म कमाउन सक्ने भएकी छु। त्यसबाट
मेरो जीविकोपार्जनमा सहजता आउन थालेको
छ। आर्थिक अवस्थामा केहीमात्रामा भए पनि
सुधार आएकाले मेरो परिवारमा खुसी छाएको
छ। मेरो सिप देखेर परिवार र समाज नै दङ्ग
छन्। परिवार तथा समाजले गर्ने म र मेरो
परिवारप्रतिको व्यवहारमा परिवर्तन आएको छ।

म एक त पिछडिएको थारू समुदायकी
त्यसमा पनि महिला। अझ त्यसमा पनि
अपाङ्गता भएकी। यिनै कारणहरूले समाजमा
बोल्न सकिदैनथेँ। समूहमा परिचयसम्म दिन
नसक्ने थिएँ। नेपाल अपाङ्गता महिला संघले मेरो
हौसला बढाइदियो। सिप सिकाएर मेरो आर्थिक
तथा सामाजिक जीवनमा ठुलो सहयोग गर्‍यो।
नेपाल अपाङ्गता महिला संघलाई धेरै धन्यवाद
दिए पनि कमी नै हुन्छ भन्ने लाग्छ मलाई।

प्रेमणाकी ओत घन्न अफल उमा

उमाकुमारी योगी

शिक्षक सेवा आयोग उत्तीर्ण गरेको खबर पाउँदाको क्षण नै उमाकुमारी योगीको जीवनमा सबैभन्दा खुसीको क्षण हो । त्यो खबरले परिवारमा पनि खुसी छायो । शारीरिकरूपमा अपाङ्गता भएकी उहाँले २०६९ सालमा शिक्षक सेवा आयोगको बारेमा जानकारी पाउनुभएको थियो ।

सामान्य परिवारमा २०४३ साल फागुन २७ गते बाँके जिल्लाको बनकटवा गा.वि.स.मा उहाँको जन्म भएको हो । उहाँको परिवारमा दिदी, बहिनी, भाइ र आमा-बुवा हुनुहुन्थ्यो । जन्मेको तीन महिनामा ज्वरो आएर उमा निकै विरामी पर्नुभयो ।

लामो समयसम्म पनि उहाँको स्वास्थ्यमा सुधार आएन । शारीरिक अवस्था भन् कमजोर बन्दै गयो । दुवै हात खुट्टाले काम गर्न छाडे । घिसिएर हिड्ने गर्नुहुन्थ्यो । आमाबुवाले बोकेर विद्यालय पुर्‍याउने र ल्याउने गर्नुहुन्थ्यो ।

बुबाको मात्र कमाइले उमाकुमारीको घर व्यवहार धान्न निकै धौ-धौ थियो । घर परिवारमा राम्रो व्यवहार भए पनि विद्यालयमा भने उनलाई साथीहरूले गिज्याउने, जिस्क्याउने गर्थे । विभिन्न उपनामले बोलाउने गर्थे । तै पनि उहाँले आफ्नो पढाइलाई निरन्तरता दिइरहनुभयो । विभिन्न समस्या र कठिनाइ भए पनि २०६० सालमा एस.एल.सी. परीक्षा

दिनुभयो । दोश्रो पटकमा एस.एल.सी. परीक्षा उत्तीर्ण हुनुभयो । घर नजिकै क्याम्पस, कलेज थिएनन् । पढाइलाई कसरी अगाडि बढाउने भन्ने विषयमा अन्योल भयो । त्यसै कारण निराश भएर चार वर्षसम्म घरमै बस्न बाध्य हुनुपर्थो ।

अपाङ्गता भएका महिलाहरूसँगको भेटघाटका क्रममा नेपाल अपाङ्गता महिला संघमा काम गर्ने दिदी-बहिनीसँग उहाँको भेट भयो । संघले गर्ने कामहरूका बारेमा थाहा पाउनुभयो । बाँके जिल्लाका कतिपय गा.वि.स. मा संघले अपाङ्गता भएका महिलाहरूको समूह गठन गरेको थियो । केही समयपछि बनकटवा गा.वि.स. मा पनि त्यस्तो समूह गठन गरियो, जसको नाम सूचना अपाङ्गता महिला समूह राखियो ।

उमाले त्यो समूहको कोषाध्यक्ष भएर काम गर्ने मौका पाउनुभयो । विभिन्न तालिममा सहभागी भएर आफ्नो क्षमता बढाउँदै जानुभयो । अपाङ्गता भएका महिलाका अधिकार, अवसर र सहयोग गर्ने विभिन्न निकायका बारेमा थाहा पाउनुभयो । बचतलाई कसरी व्यवस्थित गर्ने, ऋण कसरी लगानी गर्ने जस्ता जनकारी समेत पाउनुभयो । नेपाल अपाङ्गता महिला संघले आयोजना गरेको ६ महिने कम्प्युटर तालिममा सहभागी हुने मौ

का पाउनुभयो । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले राज्यबाट पाउने सेवा-सुविधाका बारेमा थाहा भयो।

उमाकुमारी २०७१ भदौदेखि बाँके जिल्लाको वनकटुवामा रहेको श्री जनता माध्यमिक विद्यालयमा प्राथमिक तहको शिक्षिका भएर अध्यापन गरिरहनु भएको छ । अपाङ्गता भए पनि परिवारबाट राम्रो व्यवहार भएकाले आफूप्रतिको समाजको दृष्टिकोण त्यति नराम्रो थिएन । अपाङ्गता भएकै कारणले 'यसले केही पनि गर्न सकिदैन' भन्ने सोच चाहिँ समाजको थियो । त्यति हुँदाहुँदै पनि उमाकुमार ीले संघर्षका पाइला चाल्न भने छाड्नुभएन ।

उमाकुमारी भन्नुहुन्छ- नेपाल अपाङ्गता महिला संघको सर्म्पकमा पुगेपछिको परिवर्तनले मेरो पारिवारका साथै समाज पनि खुशी दे खिन्छ । समाज तथा परिवारमा अवसर पाएमा अपाङ्गता भएका महिलाले पनि केही गर्न सक्छन् भन्ने धारण बढेको छ । संघले दिएको ६ महिने कम्प्युटर तथा अन्य तालिमकै कारण मेरो जीवनमा यतिका परिवर्तन आएको हो ।

शिक्षिका भएर स्कूलमा अध्यापन गर्न थाले पछि उहाँको परिवार तथा समाज उहाँलाई दे खेर दङ्ग पर्छन् । अहिले उहाँको परिवारको आर्थिक अवस्थामा समेत सुधार आएको छ ।

महिला अँगले छटाएको मनोचल इन्द्रावती राना

इन्द्रावती राना यतिबेला आफ्नै खर्चमा स्नातक (बी.ए) दोस्रो वर्षमा अध्ययनरत हुनुहुन्छ । २०४९ साल जेठ १८ गते रैकवारविचवा गा.वि.स.- ५, कलुवापुरमा जन्मनुभएकी उहाँमा जन्मदै शारीरिक अपाङ्गता थियो । उहाँले कक्षा १ देखी १० सम्म घरपरिवारको सहयोगमा पढ्नुभयो । नेपाल अपाङ्गता महिला संघको

पैरवीका कारण कक्षा ११ र १२ मा चाहिँ उच्च शिक्षा परिषद्बाट छात्रवृत्ति पाउनुभयो । इन्द्रावतीको घरपरिवार अपाङ्गताप्रति सकारात्मक भए पनि समाजको दृष्टिकोण नकारात्मक थियो । गाउँबाट बाहिर जाँदा पनि छरछिमेकीले कुरा काट्थे । त्यस समयमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि काम गर्ने संघ-संस्था हुन्छन्

भन्नेसम्म पनि थाहा नभएको, छन् भन्ने कुरा त कल्पनै नगरेको उहाँ बताउनुहुन्छ ।

यस्तो प्रतिकूल अवस्थामा पनि उहाँले सामान्य नेपाली महिलाले भन्दा बढी सफलता पाउनु भएको छ । उहाँले नेपाल अपाङ्गता महिला संघको सहयोगमा कम्प्युटरसम्बन्धी डिप्लोमा कोर्स गर्ने अवसर पाउनुभयो । यो तालिम लिनका लागि निकै

उहाँको त्यो प्रगति देखेर समाजमा अपाङ्गता भएका महिलाहरू प्रतिको दृष्टिकोण सकारात्मक हुँदै आएको उहाँको ठम्याइ छ । समाजका बुद्धिजीवीहरूले पनि यतिबेला उहाँसँग सहकार्य गर्दै आएको पाइन्छ ।

लगानीका साथै रकम पनि लाग्ने गर्छ । एक महिने अवधिको समुदायमा आधारित पुनःस्थापना सम्बन्धीका साथै तालिम, बङ्गगुर पालन, नेतृत्व विकास, समूह सञ्चालनसम्बन्धी तालिम लिने मौका पाउनुभएको छ ।

नेपाल अपाङ्गता महिला संघले २०६७ सालमा त्यस गा.वि.स.मा अपाङ्गता भएका महिलाहरूको समूह निर्माण गर्‍यो । अपाङ्गता भएका महिलाको सशक्तीकरणका लागि काम गर्ने त्यस समूहको सचिव भएर उहाँले काम गर्नुभयो । उहाँले त्यतिबे

लाको अवस्था यसरी सुनाउनुभयो- त्यतिबेलासम्म पनि म अरू कुनै समूहमा आवद्ध थिइन । त्यस्ता समूह छन् भन्ने पनि थाहा थिएन । त्यसपछिमात्र मैले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका बारेमा धेरै कुरा थाहा पाएँ ।

कम्प्युटर चलाउन सक्षम र विभिन्न क्षमता विकाससम्बन्धी अरू तालिम पनि लिनुभएकाले उहाँ गा.वि.स. स्तरीय विभिन्न कमिटीमा आवद्ध हुनुहुन्छ । अपाङ्गता समन्वय समितिको अध्यक्ष भएर अपाङ्गता भएका महिलाहरूका लागि काम गर्दै आउनुभएको छ । उहाँ भन्नुहुन्छ- आफूमा आएको परिवर्तनले परिवारका साथै समाज पनि खुसी देखिन्छन् । परिवारमा आत्मबल बढेको छ । अपाङ्गता भएका छोरीलाई अवसर दिए प्रेरणाको स्रोत बन्ने र भविष्यमा आत्मनिर्भर बन्नसक्छन् भन्ने विश्वास बढेको मैले पाएकी छु । कम्प्युटर तालिमले मलाई सक्षम बनायो । मेरो काम देखेर अरू अपाङ्गता भएका महिलामा पनि हामी केही गर्न सकिन्छ भन्ने आत्मबल बढेको छ ।

तिरस्कार गर्नेहरू पनि घुलमिल हुन थाले

कृष्णी चौधरी

उहाँलाई हिड्न गाह्रो हुन्छ । हिड्नै पर्दाको एउटैमात्र सहारा भनेकै ट्राइसाइकल (हातले घुमाएर हिडाउने तीनचक्के साइकल) हो । इच्छा हुँदा हुँदै पनि पढाइलाई निरन्तरता दिन सक्नुभएन । स्कूल घरबाट अलि टाढा थियो । बाटो पनि सजिलो थिएन । हात कामेर लेख्न गाह्रो भएकाले उहाँ उच्च शिक्षा प्राप्त गर्नबाट वञ्चित हुनभयो । जन्मँदै रिकेट्स भन्ने शारीरिक अपाङ्गता भएकी कृष्णी चौधरीले तैपनि उहाँको घरमा ७ जनाको परिवार छ । परिवारको आम्दानीको स्रोत भनेको एक बिघा

हरेश खानुभएन । कञ्चनपुर जिल्लाको रामपुर विलासीपुर गा.वि.स.- ७ मा २०४७ साल चैत १० गते उहाँको जन्म भएको हो । यतिबेला उहाँ गा.वि.स. स्तरीय अपाङ्गता समन्वय समितिको सदस्य हुनुहुन्छ । अपाङ्गता भएका महिलाहरूका लागि अधिकार एवं आय-आर्जनका काममा क्रियाशील हुनुहुन्छ ।

सुरु सुरुमा उहाँका
दाजुभाउजू पनि अपाङ्गताप्रति
नकारात्मक थिए । अपाङ्गताकै कारण
घरको कामकाजमा सहयोग गर्न
नसक्ने भएकाले कतिपय अवस्थामा
अलि नराम्रो व्यवहार खप्नुपरेको
अनुभव पनि उहाँ सुनाउनुहुन्छ ।

जग्गामात्र रहेको छ । त्यसको आम्दानीबाट
खान, लगाउन गाढो हुन्छ । आमावुवाले
खेती किसानी गरेर घरपरिवार चलाइरहे
को जानकारी उहाँ दिनुहुन्छ । दाजुभाइजू
अर्काको मजदुरीका साथै अरूको जग्गा अधिया
बटैया गरेर घरपरिवारको खर्च जुटाउँछन् ।

कृष्णीका आमावुवा अपाङ्गताप्रति
सकारात्मक भए पनि समाजको
दृष्टिकोण नकारात्मक थियो । सुरु सुरुमा
उहाँका दाजुभाउजू पनि अपाङ्गताप्रति
नकारात्मक थिए । अपाङ्गताकै कारण
घरको कामकाजमा सहयोग गर्न नसक्ने भएकाले
कतिपय अवस्थामा अलि नराम्रो व्यवहार
खप्नुपरेको अनुभव पनि उहाँ सुनाउनुहुन्छ ।

अपाङ्गताकै कारण उनले समाजमा
आफ्नो इच्छाले घुमफिर तथा बाहिर जान
नपाएको उहाँले बताउनुभयो । उहाँको
समाजमा महिलाले घरबाट बहिर जानु
हुँदैन भन्ने मान्यता छ । त्यसमा पनि
अपाङ्गता भएका महिलाले बाहिरी संसार
बुझ्ने अवसर पाउँनु त निकै टाढाको कुरो हो ।

सम्झाएपछि समूहमा आउन
दिएको उहाँ बताउनुहुन्छ ।
उहाँ भन्नुहुन्छ- समूह निर्माण
भएपछि अपाङ्गता भएका महिलाहरूको
शिक्षा, स्वस्थ, आर्थिक उपार्जन र नेतृत्व
विकास, कानुनी विषयसम्बन्धी तालिमबाट
अपाङ्गता भएका महिलाहरूका हक,
अधिकार स्थापित गर्छ भन्ने कुरा थाहा पाएँ ।
आफूमा आएको परिवर्तनले
परिवारसमाज खुसी देखिन्छ । परिवारमा
अपाङ्गता भएका महिलाले पनि केही
गर्न सक्छन् भन्ने आत्मबल
बढाएको छ । अपाङ्गता भएका
छोरीलाई अवसर दिएर प्रेरणा बढाएमा
उनीहरू आत्मनिर्भर बन्न सक्छन्
भन्ने विश्वास बढेको छ ।

समूहबाट तालिमका साथै बंगुर
पालनका लागि विउँपुजी पनि संघबाट प्राप्त
भयो । बंगुर पाल्न उहाँका आमावुवाले
सहयोग गर्नुभयो । उहाँ सुनाउनुहुन्छ-
छ महिनामा त्यो बंगुर १२ हजार रुपियाँमा
बिक्रियो । केही रकम आफ्ना लागि खर्च
गरी केही रकम घरमा सहयोग गरें । बाँकी
रहेको तीन हजार रुपियाँले अर्को बंगुर किनेर पाले
। त्यसपछि घरका सबैले मलाई माया गर्नथाले ।
तिरस्कार गर्ने समाजमा घुलमिल हुन र आफ्ना
कुरा राख्न सक्ने भएकी छु । हरेक सामाजिक
कार्यमा मलाई पनि सहभागी गराइन्छ ।

नेपाल अपाङ्गता महिला संघले

सिपले शुधाच्यो जीवन

सिलाइ कटाइघाट शुधिएको जीवन

लक्ष्मी तिरुवा

अपाङ्गता भएका महिलाहरूको समूह बनाउने र अपाङ्गता भएका महिलाको सशक्तीकरणका लागि काम गर्ने उद्देश्यले २०६७ सालमा समूह निर्माण गर्दा उहाँ पनि सदस्य हुनुभयो । नेपाल अपाङ्गता महिला संघको पहलमा बनेको समूहको सदस्य बनेपछि पनि केही समय परिवारका कतिपय सदस्यले हेला नै गरेको अनुभव उहाँले गर्नुप्यो । समूहको भेलामा जान सहजै दिइएन । समूहका सबै सदस्यले उहाँमै पुगेर परिवारलाई

अपाङ्गता भएका महिलाको सशक्तीकरणका साथै उनीहरूका हक-अधिकारका लागि समूह निर्माणका लागि पहल गर्दै आएको छ । २०६८ सालमा कञ्चनपुर जिल्लाको रामपुर विलासीपुर गाउँ विकास समितिमा पनि अपाङ्गता भएका महिलाहरूको समूह निर्माण भयो । त्यसको सचिवमा लक्ष्मी तिरुवालाई छानियो ।

समूह के हो, अपाङ्गता के हो, अपाङ्गता भएका त्यसमा पनि महिलाका अधिकार के हुन्

भन्ने केही थाहा नभएको बताउने लक्ष्मीले समूहमा रहेर धेरै कुरा थाहा पाउनुभयो । उहाँ भन्नुहुन्छ- त्यस समयमा म अरू कुनै समूहमा थिइन । समूह निर्माण भएपछि सिलाइ तालिम लिने मौका पाएँ । सिलाइ कटाइ शुरू गर्न विउपुँजी पनि पाएँ ।

रौतेली विचवा गा.वि.स.- ७ इमिलियामा २०४३ साल जेठ ३ गते लक्ष्मीको जन्म भएको हो । रामपुर विलासीपुर- ६, कलकत्तामा बसोबास गर्दै आएका करण तिरुवासँग २०६७ साल मंसिरमा उहाँको विवाह भयो । उहाँहरूका ३ वर्षका छोरा छन् । उनको घरमा १८ जनाको परिवार

अपाङ्गता भएका महिलाप्रतिको समाजको नकारात्मक सोचको ओठे जवाफ लक्ष्मीले आफ्नै खुट्टामा उभिएर दिनुभएको छ । उहाँ समाज परिवर्तन गर्न लम्कनु भएको छ ।

छ । ससुराका नाममा २ कट्टामात्र जमिन छ । त्यसैमा ४ दाजुभाइ बस्दै आउनु भएको छ । घरवासकै लागि पनि अप्ठ्यारो छ । आयस्रोतको कमीकै कारण सबै दाजुभाइले एउटै भान्सा गर्दै आउनुपरेको छ ।

आर्थिक स्थितिले गर्दा लक्ष्मीले आफ्नो पढाइलाई निरन्तरता दिन सक्नुभएन । ठूलो धोको हुँदाहुँदै पनि पढ्ने अवसर पाउनुभएन । विहे भएपछि कक्षा ११ र १२ सम्म अध्ययन गरे को जानकारी उहाँ दिनुहुन्छ । उहाँ भन्नुहुन्छ- एक त अपाङ्गता भएको महिला त्यसमा पनि दलित परिवारको । एकदमै दुःखकष्ट भोग्नुप्यो ।

दुई वर्षको उमेरमा पोलियो भएर लक्ष्मीले शारीरिक अपाङ्गता व्यहोर्नुप्यो । घर-परिवार तथा समाजबाट सहयोग नपाउँदा पढाइ ढिलो शुरू भयो । घर-परिवार तथा समाजको उहाँप्रतिको दृष्टिकोण सकारात्मक थिएन । समाजले कुनै कामका लागि अवसर दिएन ।

लक्ष्मी तिरुवा आफ्नो अतीत यसरी सुनाउनुहुन्छ- अपाङ्गता भएका महिलालाई समाजको बोझको रूपमा हेरिन्थ्यो । अनेकथरीका कुरीतिका कुरा गरेर आत्मबल घटाएको अवस्था थियो ।

कुनै पनि शुभकार्यमा जानबाट वञ्चित गरिन्थ्यो । अपाङ्गता भएका महिलाले केही गर्न सक्दैनन् भन्ने सोच हाम्रो समाजमा रहेको छ ।

अपाङ्गता भएका महिलाप्रतिको समाजको नकारात्मक सोचको ओठे जवाफ लक्ष्मीले आफ्नै खुट्टामा उभिएर दिनुभएको छ । उहाँ समाज परिवर्तन गर्न लम्कनु भएको छ ।

उहाँ भन्नुहुन्छ- नेपाल अपाङ्गता महिला संघको सहयोगमा सिलाइ कटाइ तालिमका साथै विभिन्न क्षमता विकास तालिम लिएपछि अहिले सिलाइ कटाइको पसल गरेकी छु । यसका साथै गाविस स्तरिय विभिन्न कमिटिमा पनि रहेर काम गर्दै छु । अपाङ्गता समन्वय समितिको अध्यक्ष, पैर वी मञ्चको सदस्य, दलित संघको सचिव भएर अपाङ्गता भएका महिलाका हक-अधिकारका लागि आवाज उठाउँदै आएकी छु ।

लक्ष्मीको सफलता देखेको उहाँको घर-परिवार तथा सामजमा अपाङ्गता भएका महिलाले पनि केही गर्न सक्छन् भन्ने सकारात्मक सोच बढेको छ । अपाङ्गता भएका छोरी-बुहारीलाई अवसर एवं प्रेरणा दिन सके उनीहरू आत्मनिर्भर बन्न सक्छन् भन्ने विश्वास बढेको छ । अहिले समाजका बुद्धिजीवीले उहाँसँग सहकार्य गरेर काम गर्दै आएको पाइन्छ । त्यतिमात्र नभई लक्ष्मी तिरुवाले अनौपचारिक शिक्षा कार्यक्रममा शिक्षिका भएर अपाङ्गता भएका महिला र तिनका अभिभावकका साथै अरूहरूलाई समेत पठाउने मौक पाउनुभएको छ ।

छोटीको शिपले छटाएको मनोबल

जानकी राना

छोरीले गरेको प्रगतिका कारण जानकी रानाको जीवनमा रमाइला दिन आउन थालेका छन् । उहाँप्रतिको समाजको दृष्टिकोणमा पनि सकारात्मक परिवर्तन आएको छ । आर्थिक अवस्थामा पनि सुधार आएको छ ।

जानकी राना आंशिक दृष्टिविहिन अपाङ्गता भएकी महिला हुनुहुन्छ । आँखा पाक्ने विरामीका कारणले उहाँले अपाङ्गता व्यहोर्नु परेको हो । त्यतिबेला उहाँ १४ वर्षकी हुनुहुन्थ्यो । उहाँको जन्म २०३३ साल

वैशाखमा रौतेली विचवा गा.वि.स. इमिलियामा भएको हो । उहाँको घरपरिवार तथा समुदायमा प्रायः छोरीलाई पढाउने चलन थिएन ।

उहाँको विवाह रामपुरविलासीपुरमा भयो । अपाङ्गता भएकै कारण दुई छोरा दुई छोरी भए पनि उहाँकाश्रीमानले हेला गर्दै आए । उनले दोस्रो विवाह समेत गरे । उहाँ भन्नुहुन्छ- मेरो अपाङ्गताकै कारणश्रीमानले मलाई मानसिक तथा शारीरिक तनावसमेत दिने गर्थे ।

आफू साङ्ग र श्रीमती अपाङ्गता भएका

र समाजका कारण पनि उनकाश्रीमानले दोस्रो विवाह गरे । श्रीमानले नै नकारात्मक दृष्टिले हेर्नेका श्रीमतीलाई समाजले कहिल्यै सकारात्मक दृष्टिले हेर्दैन । यस्ता पीडादायी अवस्थालाई जानकीले छोरा-छोरीकै लागि सहनुभयो । घर-परिवार तथा समाजका अगाडि आफ्नो पीडा सहेर बाँचेको उहाँ बताउनुहुन्छ ।

जानकी रानाले भारतमा भाँडा माभेर आफ्ना १ छोरा र १ छोरीलाई सकि नसकी कक्षा ३ सम्म पढाउनुभयो । कान्छी छोरीले अरूको घरमा काम गरेर पढ्नुभयो । अहिले मुक्त कमलरी भएर होस्टेलमा बसेर पढिरहनुभएको छ । एउटा छोरा भारतमा काम गर्दै आफ्ना भाइ-बहिनी र आमालाई हेर्दै आएका छन् ।

उहाँ सम्झनुहुन्छ- परिवारका सदस्यमा सासूले अलि माया गर्नुहुन्थ्यो तर बिरामी परेर अकालमै उहाँले ज्यान गुमाउनु पर्‍यो । घरको आर्थिक स्थिति दयनीय भएकाले छोरा-छोरीलाई पढाउन सकिन । जेठो छोरोले कक्षा ५ सम्म मात्र पढ्ने अवसर पायो । जेठी छोरी घरको काम कागजमा मात्र सिमित रही । बाहिरी वातारणका बारेमा केहि थाहा नपाएको र आफूले घरको काम गर्न नसक्ने भएकाले उसलाई विद्यालय पठाउन पनि पाइएन ।

समयको गति रोकिदैन । समय बित्दै जाँदा २०६९ सालमा नेपाल अपाङ्गता महिला संघका बारेमा उहाँले थाहा पाउनुभयो । त्यतिवेला संघले रामविलासीपुर गाविसमा अपाङ्गता भएका महिलाहरूको समूह बनाउन लागेको थियो । उहाँ सुनाउनुहुन्छ-

अपाङ्गता भएका महिलाको सशक्तीकरण गर्ने थाहा पाएर म पनि समूहमा सदस्य भएँ । त्यतिवेलासम्म पनि म अरू कुनै समूहमा आबद्ध थिइँन । समूहमा नियमित वचत गर्न थालें । आफूले तालिम लिन नसक्ने लागेर छोरीलाई तालिम उपलब्ध गराइदिन संघलाई अनुरोध गरें । छोरीले सिलाइ तालिमका साथै

सिलाइ कटाइको काम शुरू गर्न विउपुँजी पनि पाइन् ।

यतिवेला परिवार, समाजको आफूप्रतिको दृष्टिकोणमा परिवर्तन आएको उहाँ सुनाउनुहुन्छ । अपाङ्गता भएका महिलाले पनि केही गर्न सक्छन् भन्ने आत्माबल बढाएको उहाँले अनुभव गर्नुभएको छ ।

जानकी रानाका श्रीमानकी दोस्री पत्नीले पनि उहाँकी छोरीलाई राम्रो गर्नथालेकी छिन् ।

जानकीकी छोरीको काम देखेर त्यो गाविस तथा समूहका अरू सदस्यको पनि आत्माबल बढेको छ । छोरीले घरको आर्थिक स्थितिमा सहयोग गरिरहेको र आफैँले गरेको बंगुर पालनका कारण पनि जीवनयापन सहज भएको उहाँ बताउनुहुन्छ । यसका लागि उहाँ नेपाल अपाङ्गता महिला संघलाई धन्यवाद दिनुहुन्छ ।

क्रिटिया सार्न अनमेल धिहे

अन्धविष्टवासको छिक्काट अपाङ्गता भएका महिला

नन्दा साउद

हाम्रो समाजमा रहेका कतिपय मान्यता आजको समय सुहाउँदा छैनन् । धेरै सोच वास्तविकता वा यथार्थमा आधारित पाइँदैनन् । छोरो नभए पीण्डपानी पाइँदैन भन्ने मान्यताले गर्दा कतिपय आमाबाबुले आर्थिक, पारिवारिक अवस्थाले धान्ने भन्दा बढी सन्तान हुर्काउनु परिरहेको छ । त्यसरी धेरै सन्तान हुँदा उनीहरूले राम्रो शिक्षादीक्षाका साथै स्वास्थ्य उपचार नपाइरहेको अवस्था छ ।

कथित स्वर्ग पाउने आशमा बहुविवाह, अनमेल विवाह हुनेगरेका छन् । भण्डै हजुरबाको उमेरका व्यक्तिसँग विवाह गर्न बालिकाहरूलाई बाध्य गरिदै आएको छ । नन्दा साउद त्यसरी विवाह बन्धनमा बाँधिनेमध्येकी एक हुनुहुन्छ । अपाङ्गता भएका महिलासँग साङ्ग व्यक्तिले विवाह गर्दैनन् भन्ने सोचकै कारण ५० वर्षका व्यक्तिसँग दोस्रीश्रीमतीका रूपमा उहाँको विवाह गराइयो ।

जस्तोसुकै व्यक्तिसँग भए पनि विवाह गराइदिनु पर्छ, नत्र स्वर्ग पुगिँदैन र ती महिलाको मरेपछि गर्ने संस्कार समेत गरिँदैन भन्ने कारणले नै उहाँको यस्तो अनमेल विवाह भएको हो । पहिलोश्रीमतीबाट सन्तान नभएकाले अपाङ्गता भएकै भए पनि सन्तानका लागि उहाँसँग विवाह गर्न उहाँका श्रीमान सहमत भएको देखिन्छ ।

जग्गा-जमिन भएकाले छोरीलाई सुख मिल्छ भनेर पनि नन्दाका अभिभावकले त्यसरी बिहे गरिदिएका हुन् । सोह्र-सत्र वर्षको उमेरमा ५० वर्षका जयदेव साउँदसँग नन्दाको बिहे भयो ।

नन्दा कञ्चनपुर जिल्लाको सुडा गा.वि.स.- ६, गाउँजीमा बस्नुहुन्छ । उहाँको जन्म २०२८ साल असारमा भएको हो । सानै उमेरमा उच्चज्वरोका कारण पोलियो भएर उहाँको दायाँ खुट्टा कमजोर भयो । खुट्टा नसमाती हिड्नु अप्ठ्यारो भएकै कारण उहाँको पढाइ सफल हुनसकेन । घरबाट स्कूल धेरै टाढा थियो । स्कूलसम्म पुर्‍याउने तथा सहयोगी नभएका कारणले पनि उहाँ पढाइमा पछि पर्नुभयो । सकी नसकी प्रवेशिका (एस.एल.सी.) सम्म पढ्ने अवसर पाउनुभयो ।

नन्दाप्रतिको समाजको दृष्टिकोण सकारात्मक थिएन । अपाङ्गता भएर बाँच्नु भन्दा मरेको भए हन्थ्यो, पूर्वजन्ममा उनका बुबा आमाले पाप गरेका कारण आज यो परिणाम भोग्नुपरेको जस्ता दुर्वचन उहाँले सुन्नुपर्थ्यो ।

श्रीमानले दुवैश्रीमतीलाई राम्रो गरे पनि सौताले आफूसँग कहिल्यै राम्रो व्यवहार नगरेको उहाँ सुनाउनुहुन्छ । नन्दा आफ्ना ती दिन यसरी सम्झनुहुन्छ- सुरु सुरुमा श्रीमानसँग आफ्ना विरुद्ध कुरा लगाएर

धेरै दुःख दिइन् । मैले जतिसुकै काम गरे पनि त्यस्तो कामको मूल्याङ्कनै गरिएन् । परिवारमा अपाङ्गता भएका महिलाले गरेको काम राम्रो हुदै हुँदैन भन्ने सोच थियो । त्यस्तोमा एक त अपाङ्गता भएको महिला अनि सौता पनि हुँदा कस्तो पीडा खप्नुप्यो होला ?

विविध खाले दुःखकष्ट व्यहोर्दै नन्दा साउदको जीवन चलिरहेको थियो । समय बित्दै जाँदा उहाँ छोराको आमा बन्नुभयो । छोरो जन्मपछि श्रीमानले अभै राम्रो गर्न थालेको र सौताको व्यवहारमा पनि परिवर्तन आएको उहाँ सम्झनुहुन्छ । नन्दाको विवाह पश्चात उनको सौता अलगै छुटिएर बस्नु भयो । श्रीमानको अलि पाको उमेर र आफू अपाङ्गता भएको हुँदा सानो बच्चा हुर्काउन उहाँलाई निकै कष्ट भयो । उहाँ भन्नुहुन्छ- सकी नसकी घरको काम र बच्चाको राम्रैसँग स्याहार गर्ने प्रयास गरें ।

नेपाल अपाङ्गता महिला संघले २०६७ सालमा नन्दाको गाउँमा अपाङ्गता भएका महिलाहरूको समूह निर्माण गर्‍यो । नन्दाले त्यो समूहको सचिव पदमा रहेर काम गर्न

पाउनुभयो । उहाँ सुनाउनुहुन्छ- नेपाल अपाङ्ग महिला संघले अपाङ्गता भएका महिलाका हक अधिकार, नेतृत्व विकास, कानुनी सचेतना साथै व्यवसाय सञ्चालन सम्बन्धी तालिम आयोजना गर्‍यो । ती तालिममा सहभागी हुन पाउँदा अपाङ्गताबारे थप धेरै कुरा थाहा पाएँ ।

संघसँगको सम्पर्कपछि आएको परिवर्तनले उहाँ समाजमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको बारेमा कुरा राख्न सक्ने हुनुभएको छ । समाजले पनि अपाङ्गता भएका महिलाले पनि केही गर्न सक्छन् भन्ने सोच्न थालेको छ । अपाङ्गता भएका महिलामा पनि साझा महिला जस्तै काम गर्न सकिने रहेछ भन्ने विश्वास बढेको छ ।

शिलाइघाट आत्मनिर्भर

लक्ष्मी महारा

लक्ष्मी महाराले १२ कक्षासम्म पढ्ने मौका पाउनुभयो । उहाँको घरको आर्थिक अवस्था ज्यादै कमजोर थियो । जग्गाको आम्दानीबाट खान लाउन धौ-धौ नै थियो । उहाँका दाजु भाइ छुट्टिएर बसेका थिए । नेपाल अपाङ्गता महिला संघको पहलमा उच्च शिक्षा परिषद्बाट छात्रावृत्ति पाएर उहाँले पढाइलाई अगाडि बढाउनु पाउनुभएको हो ।

कञ्चनपुर जिल्लाको रैकवार विचवा गा.वि.स.- ४ मा २०४८ साल

चैतमा उहाँको जन्म भएको हो । दुई वर्षको उमेरमा उहाँ शारीरिक अपाङ्गताको शिकार हुनुभयो । आर्थिक अवस्था कमजोर भएकै कारण उहाँको पोलियो रोगको उपचार हुन सकेन । अपाङ्गता भए पनि उहाँले पढ्ने इच्छालाई भने मर्न दिन सक्नुभएन । विभिन्न समस्या छिचोल्दै पढाइलाई निरन्तरता दिनुभयो ।

अपाङ्गता भएकै कारण उहाँप्रतिको समाजको दृष्टिकोण फरक थियो । अपाङ्गतालाई विभिन्न उपनाम दिएर

मनोबल घटाउने काम गरिए । त्यति हुँदाहुँदै पनि उहाँले हरेश खानुभएन । उहाँ भन्नुहुन्छ- आफ्नो मनलाई दहो पारें, त्यही समाजमा संघर्ष गरेर बाँच्ने प्रण गरें ।

समय बित्दै जाँदा लक्ष्मी महारा नेपाल अपाङ्गता महिला संघको सम्पर्कमा

उहाँ भन्नुहुन्छ- संघले अपाङ्गता भएका महिलाहरूको शिक्षा, स्वस्थ, आर्थिक उपार्जन र नेतृत्व विकासका कार्यक्रमबाट उनीहरूका हक, अधिकार स्थापित गर्न महत्वपूर्ण काम गरिरहेको छ ।

पुग्नुभयो । त्यसमा क्रियाशील दिदी बहिनीहरूसँगको भेटपछि त्यो संस्था र संस्थाले गर्ने कामको बारेमा जान्ने मौका पाउनुभयो । अपाङ्गता के हो र राज्यबाट अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले के कस्ता सुविधा पाउँन सक्छन् भन्ने थाहा भयो ।

नेपाल अपाङ्गता महिला संघको पहलमा उहाँको गा.वि.स मा अपाङ्गता भएका महिलाहरूको समूह निर्माण गरियो । लक्ष्मी पनि त्यस समूहको सदस्य बन्नुभयो । नेपाल अपाङ्गता महिला संघको नेतृत्वमा आयोजित विभिन्न तालिममा सहभागी हुने मौका पाउनुभयो । यस्ता तालिमबाट उहाँले अपाङ्गतासम्बन्धी ऐन, नियम र कानूनका विषयमा जान्ने मौका

पाउनुभयो । आफु जस्तै साथीहरूलाई समेत त्यस्ता कानूनका बारेमा बताउन सक्ने हुनुभयो ।

नेपाल अपाङ्गता महिला संघको सहयोगमा सिलाइ कटाइ तालिममा सहभागी हुने अवसर पाउनुभयो । यो तालिम लिएपछि उहाँ यतिबेला सिलाइ कटाइ सिकाउन सक्ने हुनुभएको छ । उहाँ सुनाउनुहुन्छ- अपाङ्गता भएका महिलाको सशक्तीकरणका लागि दिइएको तालिमसँगै सिलाइ कटाइ शुरू गर्न विउँपुँजी पनि पाएँ । अपाङ्गता भएका साथै अरू महिला पनि मसँग सिलाइ कटाइ सिक्न आउने गरेका छन् ।

अहिले लक्ष्मीको आर्थिक अवस्थामा सुधार आएको छ । सिलाइ कटाइको सीपबाट मासिक चार हजार रुपियाँसम्म आम्दामी हुने गरेको उहाँ सुनाउनुहुन्छ । आफ्नै खुट्टामा उभिएर बाँच्न सकेकोमा उहाँ धेरै खुशी देखिनुहुन्छ । उहाँको प्रगति देखेर उहाँको घर-परिवारका साथै समाजका मान्छेहरू दंग देखिन्छन् ।

उहाँ भन्नुहुन्छ- संघले अपाङ्गता भएका महिलाहरूको शिक्षा, स्वस्थ, आर्थिक उपार्जन र नेतृत्व विकासका कार्यक्रमबाट उनीहरूका हक, अधिकार स्थापित गर्न महत्वपूर्ण काम गरिरहेको छ । त्यस्ता तालिम लिएपछि मैले आफु जस्तै अपाङ्गता भएका दिदी-बहिनीलाई सिकाउन सक्ने भएकी छु । मलाई यो अवस्थासम्म ल्याइ पुर्‍याउनमा नेपाल अपाङ्गता महिला संघको ठूलो भूमिका छ ।

लगनशीलताघाट सफल

अञ्जु ढाहाल

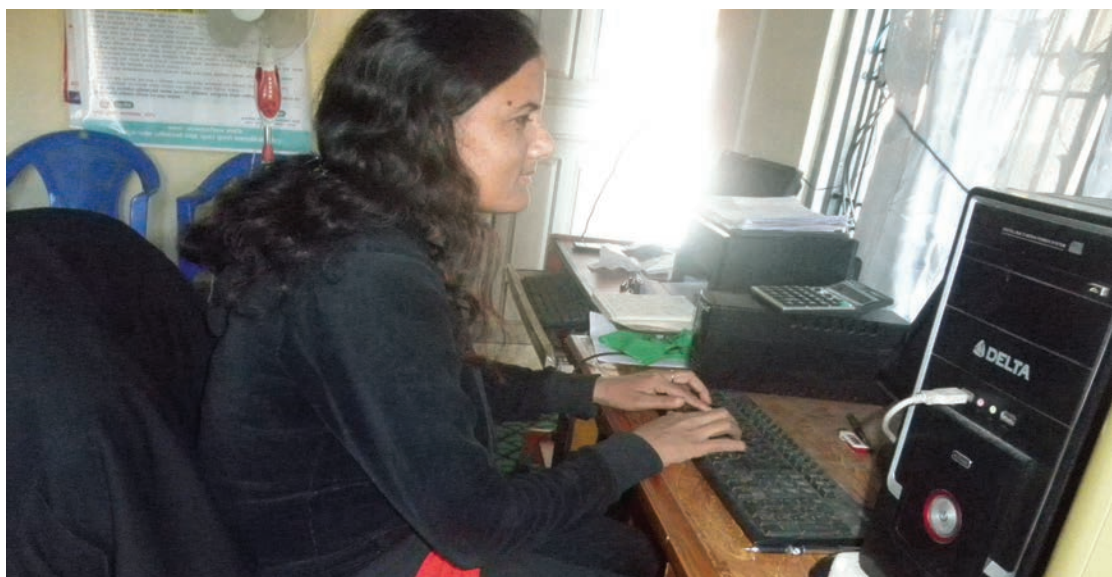
दह्रो इच्छाशक्ति र लगनशीलता भए अवसर लाम लागेर आइपुग्छन् । त्यसका लागि समय र आफूले सिकेका कुरालाई भने सही तरिकाले उपयोग गर्न जान्नुपर्छ । आगोले पोल्छ भन्ने पनि ज्ञान नपलाइसकेको अवस्थामै हात र खुट्टा आगोले खाएर अपाङ्गता व्यहोर्न बाध्य अञ्जु दहाल त्यसको जिउँदो उदाहरण हुनुहुन्छ ।

तेह्रथुम जिल्लाको फाक्चामारामा ३३ वर्ष अघि तेस्रो सन्तानका रूपमा उहाँको जन्म भयो । घरको आर्थिक अवस्था निकै कमजोर थियो । बिहान-बेलुकीको छाक टार्नै पनि उहाँका आमा-बुवाले मेलापात गर्नुपर्थ्यो । उहाँलाई दाजु र दिदीसँग छाडेर आमाबुवा मेलापात जानुहुन्थ्यो ।

एकदिनको कुरा हो, निकै जाडो भएकाले सानै उमेरका दाजु अञ्जुलाई अगेनाको नजिकै राखेर खेल्न निस्के । भर्खर सात/आठ महिनाकी अञ्जुले सुतेर उठदा वरपर कसैलाई पनि देख्नुभएन । घस्रँदै जाँदा आगो रहेको अँगेनामा पर्नुभयो ।

केही समयपछि मात्र उहाँका आमा-बुवा फर्कनुभयो । त्यतिबेलासम्म उहाँका दुवै गोडाका सबै औंला जलिसकेका थिए । पहाडको ठाउँ, नजिकै स्वास्थ्य संस्था थिएन । घरमै सामान्य जडिबुटी लगाइयो । आर्थिक अवस्था कमजोर भएकाले अन्य उपचारमा पहल नहुँदा उहाँले दुवै खुट्टाका औंला गुमाउनुपर्थ्यो ।

अञ्जुलाई सानो छउञ्जेल त त्यति वास्ता भएन । ठूलो हुँदै गएपछि भने उहाँलाई हिडडुल

गर्न समस्या हुनथाल्यो । अरू साथीहरू जस्तै खेलन रुचाए पनि अपाङ्गता भएकै कारण साथीहरूले उहाँलाई जिस्काउने गर्थे । त्यसपछि भने उहाँलाई अरू भन्दा आफू फरक रहेको अनुभूति हुनथाल्यो ।

करिब छ/सात वर्षको उमेरदेखि उहाँ विद्यालय जान थाल्नुभयो । मानिसहरू उहाँलाई अनौठो मानेर हेर्नेगर्थे । उहाँको हिँडाइ देखेर उनीहरू 'यसरी पनि किन पढ्नु परेको होला, पढेरै पो के गर्छे र' भनेर कुरा काट्थे । त्यति हुँदा पनि उहाँले विद्यालय जान भने छाड्नु भएन । राम्रोसँग पढेर सफल मान्छे बन्ने सपना उहाँमा थियो । पढाइलाई निरन्तरता दिदै जानुभयो । तेह्रथुम जिल्लाबाटै २०५६ सालमा प्रवेशिका (एसएलसी) पास गर्नुभयो ।

उच्चशिक्षा पढ्न उहाँलाई वातावरण सहज भएन । पछि उहाँ मोरङ जिल्लामा रहेको सुकुना उच्च माध्यमिक विद्यालयमा पढ्न थाल्नुभयो । पढाइ नै जीवनको अमूल्य पाटो हो भन्ने सम्झेर कोठा भाडामा लिएर बस्नुभयो । त्यसै विद्यालयबाट उहाँले शिक्षा-शास्त्रमा स्नातक (बि.एड.) पास गर्नुभयो ।

धेरैखाले बाधालाई छिचोल्दै बि.एड. पास गरे पनि उहाँले रोजगारी भने पाउन सक्नुभएन । घरमै बस्न थाल्नुभयो । त्यसै बेलामा उहाँ नेपाल अपाङ्ग महिला संघको सम्पर्कमा पुग्नुभयो । अपाङ्गता भएका महिलाको हकहितमा काम गर्ने संघका गतिविधिमा संलग्न हुनथाल्नुभयो । पछि उहाँ महिलाहरूको

स्वावलम्बन समूहको संयोजकसमेत छानिनुभयो ।

अञ्जुले समूहमा बसेर काम गर्नका साथै विभिन्न किसिमको तालिम पनि लिनुभयो । अपाङ्गता भएका महिलाहरूको हक-अधिकारका निम्ति वकालत गर्न थाल्नुभयो । 'संघबाट प्राप्त विउपुँजीले बाखापालेर पढाइलाई निरन्तरता दिने मौका पाएको' उहाँ बताउँनुहुन्छ ।

म मात्रै अपाङ्गता भएकी हुँ भन्ने आफ्नो सोचमा परिवर्तन आएको उहाँ सगर्व सुनाउनुहुन्छ । संघबाट विभिन्न किसिमका क्षमता अभिवृद्धि तालिममा सहभागी भएर आफूलाई सक्षम बनाउन सफल भएको मा खुशी व्यक्त गर्नुहुन्छ । महिला संघका गतिविधिले बढाएको आत्मबल र निरन्तरको वकालतले आज उहाँलाई रोजगार बनाएको छ । यतिबेला उहाँ मल-बिऊ कम्पनिमा एकाउन्ट पदमा जागिरे भएर आत्मनिर्भर जीवन निर्वाह गरिरहेको बताउँनुहुन्छ ।

पहिले कुरा काट्ने साथीहरूका साथै छर छिमेकीको आफूप्रतिको व्यवहार निकै फरक रहेको जानकारी उहाँले दिनुभएको छ । 'अहिले आफूलाई सफल भएको महसुस भएको' उहाँ बताउनुहुन्छ । अहिले उहाँ आफू जस्तै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई पनि गहकीला सन्देश दिदै अपाङ्गता भएका दिदी-बहिनीलाई आत्मनिर्भर बन्न अनुरोध गर्नुहुन्छ । उहाँ भन्नुहुन्छ- अपाङ्गता भए पनि आफ्नो कर्तव्य भने कहिल्यै पनि भुलिन ।

प्रयास गर्दै सफल हुनसकिन्छ जानुका धिमाल

‘नखाइको विष लाग्छ’ वा ‘ओह्यालो लागेको मृगलाई बाच्छाले पनि खेदछ’ । यी नेपाली समाजमा प्रचलित भनाइ हुन् । यी भनाइको अर्थ जानुका धिमालको जीवनमा ठ्यक्कै लागू भएर आए । मानिसको जीवनमा कतिबेला के हुन्छ भन्ने थाहा नहुने कुरा उहाँको जीवनमा देखापरेको छ ।

सामान्य आर्थिक अवस्था रहेको परिवार की उहाँ १५ वर्षसम्म सामान्य साथी, बहिनी, छोरी नै हुनुहुन्थ्यो । त्यसपछि उहाँको खुट्टामा साना-साना फोका निस्के । फोका फुटेर पानी

बग्न थाल्यो । विस्तारै त्यो घाउ चिलाउनुका साथै खुट्टा मोटा मोटा भएर सुन्निन थाले । डाक्टरलाई जचाउँदा थाहा भयो- उहाँलाई हात्तीपाइले नामको रोग लागेको रहेछ ।

हिजोसम्म सँगै हिड्ने साथीहरू, घर परि वारका सदस्यलगायत समाजका मानिसको उहाँप्रतिको हेराइमा परिवर्तन आउन थाल्यो । दिदीहरूले समेत ‘तेरो रोग सछ्छ, हामीसँग नबस्’ भन्न पनि पछि परेनन् । उहाँलाई घरमा बस्नसमेत दिइएन । साथी-सङ्गी टाढा हुनथाले । समाजमा हुने क्रियाकलापमा समेत सहभागिताबाट वञ्चित

हुनुपथ्यो ।

आत्मसम्मानमा समेत ठेस लाग्ने शब्दहरू सुन्न बाध्य उहाँ उपचारका लागि धेरै ठाँउमा भौतारिनु थाल्नुभयो । काठमाडौँमा उपचार गराउनुभयो । यो रोग पूरै निको पार्ने औषधि आजसम्म आइसकेको छैन । डक्टरको सल्लाह अनुसार त्यसको रोकथामका लागि पहल गरिएको छ ।

हाम्रो समाजमा अभै पनि रुढिवादी परम्पराको जरो उखेलिन सकेको छैन । अपाङ्गता भनेको पूर्वजन्मको पाप हो भन्ने सोचमा परिवर्तन आइसकेको छैन ।

हाम्रो समाजमा अभै पनि रुढिवादी परम्पराको जरो उखेलिन सकेको छैन । अपाङ्गता भनेको पूर्वजन्मको पाप हो भन्ने सोचमा परिवर्तन आइसकेको छैन । पहिलेको तुलनामा केही परिवर्तन आए पनि समाजमा अपाङ्गता भएका महिलाले कष्टकर जीवन बिताउनु परिरहेको छ । सहरी क्षेत्रमा भने केही अपाङ्गता भएका शिक्षित व्यक्तिले रोजगार पाएको देखिन्छ तर त्यस्तो सङ्ख्या ज्यादै कम छ ।

जीवन भोगाइका क्रममा जानुका अपाङ्गता भएका महिलाहरूको संघ-सस्थामा आवद्ध हुन थाल्नुभयो । 'स्वावलम्बन जीवन समूहमा आवद्ध रही काम गर्ने मौका पाएवाट आफ्नो जीवनमा धेरै परिवर्तन आएको महशुस गर्न थालेको' उहाँ सुनाउनुहुन्छ । उहाँ विभिन्न विषयका तालिममा सहभागी हुनुभयो । अपाङ्गता भएका

व्यक्तिहरूकै हक अधिकारको निम्ति काममा सक्रिय भई नेतृत्व विकाससम्बन्धी तालिम लिनुभयो ।

नेपाल अपाङ्ग महिला संघले दिएको सिलाइ बुनाइ तालिम लिएपछि उहाँले व्यवसाय शुरू गर्नुभएको छ । आफू जस्तै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सिलाइ बुनाइका काम सिकाउने गर्नुभएको छ । उहाँ भन्नुहुन्छ- आठ जना अपाङ्गता भएका महिलालाई सिकाएर सक्षम बनाउने काममा लागेकी छु । आफ्नो पनि आत्मविश्वास बढ्दै छ । अपाङ्गता भएकै कारण घरमा सिमित हुन नहुने निष्कर्षमा उहाँ पाइनुहुन्छ ।

यतिबेला महिनाको आम्दानी नौ हजार रुपियाँसम्म रहेको जानुका बताउनुहुन्छ । आत्मनिर्भर भएपछि घर-परिवारका सदस्यलगायत सबै आफ्नो नजिक हुनथालेको अनुभव आफूलाई भएको जानकारी पनि उहाँले दिनुभयो । अपाङ्गताका बारेमा उपनाम दिनेहरूलाई प्रशस्त उदाहरणहरू दिएर राम्रोसँग सम्झाउन उहाँ सफल देखिनुहुन्छ ।

जानुकाको जीवनमा परिवर्तन ल्याउनमा नेपाल अपाङ्ग महिला संघको भूमिका रहेको छ । संघको सम्पर्कमा आएर नै उहाँले तालिमलगायतका गतिविधिमा सहभागी हुन पाउनुभयो । आफू जस्तै अपाङ्गता भएका महिलालाई उहाँका सल्लाह एवं सुझाव छ- अपाङ्गता भएर रोएर बस्नुहुँदैन । आफूमा भएको क्षमताको सदुपयोग गर्नुपर्छ । प्रयास गरे सफल हुनसकिन्छ ।

आँट भए असम्भव केही छैन पूर्ण खवास

पूर्ण खवासको जन्म सामान्य आर्थिक अवस्था रहेको परिवारमा वि.सं. २०१८ सालमा मोरङ जिल्लामा भएको हो। उहाँ सामान्य जीवन गुजार्ने क्रममा स्वास्थ्य स्वयं सेविकाका रूपमा काम गर्दै हुनुहुन्थ्यो। एकदिन एक्कासी उहाँको आँखा चिलाउन थाल्यो। घर गएर आमालाई आँखा पाकेको हो कि भनेर सुनाउनुभयो। आमाले विभिन्न भारपात निचोरेर आँखामा हालिदिनु भयो। त्यसपछि त भन्नै बढी दुख्न थाल्यो। धामी भाक्री र भारफूक गर्न

थालियो। दुई/तीन महिनापछि उहाँका दुवै आँखाको ज्योति गुमे।

वैवाहिक जीवनमा बाँधिएर सामान्य घर-व्यवहार चलाइरहेनु भएकी उहाँलाई हुनुसम्मको डरले सतायो। हिजोसम्म माया गर्ने श्रीमानले अब के हेर्लान् र भन्ने सम्झँदै दिनरात रुन थाल्नुभयो। उहाँका श्रीमान पनि पशुसम्बन्धी डाक्टर हुनुहुन्थ्यो। अपाङ्गता भनेको भवितव्य हो, जो कसैलाई पनि यस्तो अवस्था पर्न सक्छ भनेर उहाँले पूर्णिलाई सम्झाउने गर्नुभयो।

तालिमपछि नेपाल अपाङ्ग महिला संघले अपाङ्गता भएका महिलाको आवश्यकता र समस्या पहिचान गरी बिउपुँजी रकम उपलब्ध गरायो। त्यसबाट पाएको केही रकम पूर्ण खवासले मुडा व्यवसायमा लगाउनुभयो।

भन् धेरै माया गर्न थाल्नुभयो।

अवस्था सहजै भए पनि पूर्णलाई आफ्नै मन सम्हाल्न धौ-धौ थियो। अब के गर्ने भन्ने चिन्ताले सदा सताइरहन्थ्यो। उहाँको कुरा काट्नेहरू बढ्नथाले। उहाँ भन्नुहुन्छ- 'छर छिमेकीले यसको श्रीमानले अब अर्को विवाह गर्छ भनेको सुन्दा साच्चिकै हो कि जस्तै पनि लाग्थ्यो।'

दुवै आँखाले देख्न छाडेपछि उहाँ गाँउमा हिडडुल गर्न छाड्नुभयो। कहीं कतै जानुपर्दा सहयोगी चाहिने र घरमा साना-साना छोरा-छोरी भएकाले पनि खासै बाहिर जानुहुन्नथ्यो। त्यति भए पनि उहाँले श्रीमानको माया भने पाइने रहनुभयो। विडम्बना नै भन्नुपर्छ अचानक उहाँका श्रीमानको मृत्यु भयो। त्यसपछि जसले जे भने पनि उहाँ चुपचाप नै रहनुहुन्थ्यो।

श्रीमान्को मृत्यु र छोरा-छोरी सानै भएकाले उहाँको जीवनमा आँधिबेहरी आउन थाल्यो। निराश भएर घरमै बस्न थाल्नुभयो। त्यसैबेला अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संस्थाको बारेमा गा.वि.स. पुगेर सोधखोज गर्नुभयो। नेत्रहीनहरूका लागि

नेत्रहीन संघले दिएको मुडा बनाउने तालिम लिनुभयो। एक महिनाभन्दा बढी त्यसै संस्थामा बसेर उहाँले मुडा बनाउन सिक्नुभयो।

तालिम लिए पनि पूर्णसँग लगानीको अभाव थियो। मुडा बनाएर बेच्ने काम गर्न नसकी घरमै बसिरहनु भएको थियो। त्यसै बखत उहाँ नेपाल अपाङ्ग महिला संघको सम्पर्कमा पुग्नुभयो। त्यस संस्थामा आवद्ध हुनुभयो। संस्थाको अगुवाइमा उहाँसँगै ६/७ जना अपाङ्गता भएका महिला रहेको स्वावलम्बन समूह निर्माण गरियो।

त्यस संस्थामा आवद्ध भएपछि उहाँले नेतृत्व विकास, प्रजनन स्वास्थ्य, समुदायमा आधारित पुनःस्थापना, कानुनी विषयसम्बन्धी तालिम लिने अवसर पाउनुभयो। तालिमपछि नेपाल अपाङ्ग महिला संघले अपाङ्गता भएका महिलाको आवश्यकता र समस्या पहिचान गरी बिउपुँजी रकम उपलब्ध गरायो। त्यसबाट पाएको केही रकम पूर्ण खवासले मुडा व्यवसायमा लगाउनुभयो। त्यसैलाई निरन्तरता दिदै जाँदा अहिले उहाँ घरमै बसेर खर्च कटाएर मासिक ४ हजार रुपियाँसम्म आम्दानी गर्न सकिरहेको जानकारी उहाँ दिनुहुन्छ।

आफ्नो जीवनमा परिवर्तन आउनुमा नेपाल अपाङ्ग महिला संघको सहयोग महत्वपूर्ण रहेको उहाँले सुनाउनुहुन्छ। धेरै कुरा जान्न र बुझ्न पाएको बताउनुहुन्छ। उहाँ भन्नुहुन्छ- अब मुडा बनाउने र बेच्ने व्यवसायका बारेमा अरू अपाङ्गता भएका महिलालाई पनि सिकाउने लक्ष्य छ।

धन्व उपचाट भयो दिलमाया कार्की

दिलमाया कार्कीको जन्म २०३० साल पुस २९ गते संखुवासभा जिल्लाको सामान्य परिवार मा भएको हो । सानैमा आगोले पोलेर खुट्टाको भाग पेटमा जोडिएका कारण उहाँलाई हिडडुल गर्न निकै गाह्रो हुन्थ्यो । भाइ-बहिनी पढ्न जाँदा उहाँ पनि पढ्ने इच्छा व्यक्त गर्नुहुन्थ्यो । उहाँको इच्छा पूरा गर्नु त कता हो कता परि वारका सदस्यले विभिन्न उपनाम दिनथाले ।

‘सहन नसकी दिनरात चिन्ताले रुने गथे’, उहाँ भन्नुहुन्छ- ‘अपाङ्गता हुनुमा मेरो के दोष थियो र त्यस्तो व्यवहार व्यहोर्नु परेको हो भनेर सोच्ने गर्थे । कसैसँग पनि बोल्न मन लाग्दैनथ्यो ।

अपाङ्गता भएकाले परिवारले अरू छोरा-छोरीलाई भन्दा उहाँसँग फरक व्यवहार गर्न थाले । अरूलाई काख र उनलाई पाखा गराउन थाले । छिमेकीहरू पनि ‘यस्ताले बाँचेर पो के गर्नु छ र भनेर कुरा काट्न थाले । अपाङ्गता भएकै कारण उहाँको विवाह हुँदैन भन्न पनि बाँकी राखेनन् । उहाँ सधैं साथीहरू सँगबाट पनि एकिलने गर्नुहुन्थ्यो ।

शारीरिक अवस्था त्यस्तै भए पनि उहाँ अर्काको मेलापातमा काम गर्न जानुहुन्थ्यो । संयोगकै कुरा हो- एकदिन काठमाडौँबाट खगेन्द्र नवजीवन केन्द्रका श्याम पोखरेल घुम्दै उहाँको

घरमा पुग्नुभएछ । उहाँले अप्रेशन गरे सफल हुने सल्लाह सुझाव दिए पनि दिलमायाको परि वारले भने खासै चासो देखाएन । त्यसपछि मेलापात गरेर जुटाएको पैसा लिएर घरबाट भागी उहाँले काठमाडौँमा उपचार गराउनुभयो । राम्रोसँग हिड्न सक्ने भएर घर फर्कनुभयो ।

उहाँ २०६७ सालमा नेपाल अपाङ्ग महिला संघको सम्पर्कमा पुग्नुभयो । त्यसपछि भने उहाँको जीवनमा परिवर्तन आयो । उनले विस्तारै संस्थाका बारेमा बुझ्दै गएर समूहमा आबद्ध हुनुभयो । त्यसै समूहमार्फत मासिकरूपमा केही रकम बचत गर्न थाल्नुभयो । त्यसै संस्थाले उपलब्ध गराएको बिँउपुँजीको रकमबाट बुनाइ र कडाईको काम सिक्नुभयो ।

दिलमाया ग्राहकले भने अनुसारका बुनाइ र कडाइका काम गर्नसक्ने हुनुभएको छ । आवश्यक घरखर्च आफैँ जुटाउन सफल हुनुभएको छ । मासिक खर्च कटाएर तीन हजार रुपियाँसम्म बचत गर्न थाल्नुभएको छ । उहाँ त भन्नुहुन्छ- परिवारलाई र भाइ-बहिनीलाई पढाइमा समेत सहयोग गर्ने गरिरहेकी छु ।

नेपाल अपाङ्ग महिला संघको साथ र सहयोगले नै आफूलाई साहसी बनाएको उहाँले सुनाउनु भयो । उहाँको निष्कर्ष छ- काम गर्नलाई स्रोत र साधनभन्दा पनि लगनशीलताको खाँचो

पदों रहेछ । त्यसका साथै केही गर्छु भन्ने दृढ
अठोट लिएमा गन्तव्यमा पुग्नसकिने सल्लाह र
सुझाव अपाङ्गता भएका दिदी-बहिनीहरूलाई
दिन चाहन्छु ।

उदाहरणीय छोटो चाँचो सल्लाह लहेरी चौधरी

आमालाई आफ्ना सन्तान जति प्यारो केही पनि हुँदैन । सन्तान सक्षम एवं योग्य भएको देख्न पाउनु भन्दा ठूलो सन्तोष संसारको कुनै पनि कुराले दिन सक्तैन । आमा बन्नु सजिलो हुँदैन । त्यसका लागि करिब करिब मृत्युको मुखमा पुग्नुपर्छ । तर पनि, सन्तान सुखको चाहनालाई त्यस्ता अप्ठ्याराले रोक्न सक्तैन ।

सन्तान सुख पाउन सफल लहेरी चौधरी आम आमा भन्दा फरक हुने कुरै भएन । उहाँले

पनि त्यो सुख पाउनु भयो । तर, सगरको र गर्भको वात कसले पो जान्दछ र ? उहाँका छोरा सनोजमा जन्मँदै बौद्धिक अपाङ्गता रह्यो । छोराको अपाङ्गताकै कारण घर-परिवार तथा छरछिमेकको समेत दुर्व्यवहार उहाँले व्यहोर्नु पर्यो । 'कुन जन्मको पापले यस्तो भएको' भन्ने जस्ता वचनवाण सुन्नुपरेको उहाँ सुनाउनुहुन्छ ।

बयालिस वर्षे लहेरी तीन वटा छोरा,

आफ्नो छोरो अपाङ्गता भएको भए पनि लहेरीलाई अपाङ्गता र यसको हक-अधिकारसम्बन्धमा केही थाहा थिएन । त्यस किसिमका तालिममा सहभागी भएर अहिले उहाँ आफ्ना छरछिमेक र घर-परिवारलाई र ।म्रोसँग बुझाउन सक्ने हुनुभएको छ ।

नेपाल अपाङ्ग महिला संघले पशुपालन गर्न २५ सय रुपियाँ उपलब्ध गरायो । त्यसबाट उहाँले दुई वटा सुँगुर किनेर पाल्न शुरु गर्नुभयो । छ महिनामा उहाँले १२ वटा सुँगुरका पाठा बेचेर करिब ४० हजार रुपियाँ घरेलु सहकारीमा बचत गर्नुभयो । अहिले पनि त्यसकै आम्दानीबाट समूहमा मासिकरूपमा बचत गर्दै आउनु भएको छ । केही रकम भने आफ्नै छोराको नाममा संकलन गरिदिनुभएको छ ।

केहीमात्रामा भए पनि आफूले कमाउन थालेपछि घर-परिवार र आफन्तको समेत सोच फेरिएको उहाँ जानकारी दिनुहुन्छ । आफ्नो क्षमता अनुसारको काम गरेर स्वावलम्बी हुन सबैलाई आग्रह गर्नुहुन्छ । स्थानीयस्तरमै वसेर जे सकिन्छ त्यही गर्ने प्रतिबद्धता उहाँको छ ।

लहेरी भन्नुहुन्छ- स्वावलम्बी हुनसके समाज र घरपरिवारका नीच व्यवहार सहेर बस्नु पर्दैन । समाजमा उदाहरणीय बनेर बाँच्नुपर्छ भन्ने धारणा बनाउनुभएकी उहाँको सन्देश छ- 'आफूले आँट गरे सहयोगी हातहरू अवश्य भेटिन्छन् र अगाडि बढ्नका लागि बाटो खुल्छ ।

श्रीमान र श्रीमानकी अर्की श्रीमतीका रूपमा रहेकी आफ्नै बहिनीसँग मिलेर बस्दै आउनुभएको छ । आर्थिक अवस्था निकै कमजोर छ । परिवारले अर्काको खेतबारीमा काम गरेर जीविकोपार्जन गर्दै आउनु परिरहेको छ ।

सनोजलाई सबैले छि छि र दुर दुर गर्थे । साथीहरूले खेल सहभागी नगराउने, असभ्य शब्दहरू प्रयोग गर्थे । खेलेको ठाँउबाट धकेल्ने गर्थे । यस्ता क्रियाकलापले लहेरीलाई निकै दुःख लाग्थ्यो । उनका श्रीमान भने वास्ता गर्दैनथे । यस्तो व्यवहारले आमा-छोरा दुवैलाई ज्यादै पीडा दिन्थ्यो ।

जीवन भोगाईकै क्रममा एकदिन उहाँ नेपाल अपाङ्ग महिला संघको सम्पर्कमा पुग्नुभयो । संघले सञ्चालन गरेको स्वावलम्बन समूहमा सहभागी भएर बचत तथा ऋण कार्यक्रममा संलग्न हुन थाल्नुभयो । त्यससँगै संघले आयोजना गर्ने अपाङ्गतासम्बन्धी, नेतृत्व विकाससम्बन्धी, प्रजनन स्वास्थ्य अधिकारसम्बन्धी, कानुनी सचेतना जस्ता विषयका तालिममा समेत सहभागी हुने मौका पाउनुभयो ।

जीवनले लिएको नयाँ मोड

मनकुमारी लिम्बु

एकातिर छोराको चिन्ताले सताइरहे का बेला मनकुमारी लिम्बूलाई श्रीमानको अपमानजनक व्यवहार निकै पीडा थपिदिन्थ्यो । त्यसको कारण हो- उहाँका छोरा काजिमानमा रहेको मष्तिष्क पक्षाघात नामको शारीरिक अपाङ्गता । छोराको जन्ममा श्रीमान र आफ्नो

समान सहभागिता रहे पनि पीडा चाहिँ आफूले मात्र किन भोग्नु पर्ने भन्ने प्रश्नले उहाँलाई चिमोटिरहन्थ्यो ।

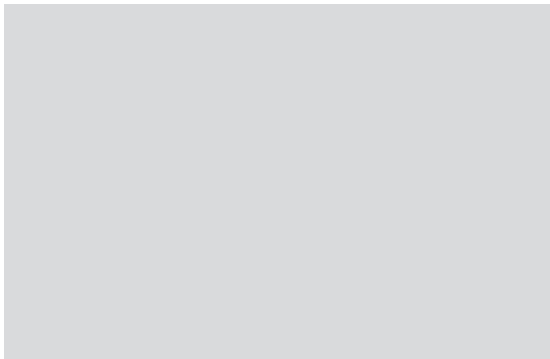
छोराको अपाङ्गताकै कारण श्रीमानका साथै छरछिमेकीसमेतका अपमानजनक शब्द सुन्नुपर्थ्यो । उहाँमाथि खान नदिने जस्ता व्यवहार भए । ‘तेरै सन्तानमा अपाङ्गता भएका कारण छोरोलाई पनि यस्तो भएको’ भन्ने आरोप लगाइयो । खाना बनाएर खान दिँदा पनि श्रीमानले भातै फालिदिने र कुट्ने पिट्ने गरे को उहाँ सुनाउनुहुन्छ ।

घरमा हेला भएपछि समाजले समेत वास्ता गर्दैन । त्यसो हुँदा उहाँ भन् मानसिकरूपमा चिन्तित बन्न पुग्नुभयो । समाजमा अझै पनि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू प्रतिको दृष्टिकोणमा परिवर्तन आउन सकेको छैन । मनकुमारीले पनि केही समय समाजले गरेको परिभाषामै चित्त बुझाएर बस्नुभयो । श्रीमानले भने अको विहे गरेर बसे ।

समय बित्दै जाँदा उहाँको भेट नेपाल अपाङ्ग महिला संघका मीना आचार्यसँग भयो । संघले इन्द्रपुर गाविसमा गठन गरेका ज्योति अपाङ्ग महिला समूहमा आवद्ध हुनुभयो । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका हक-अधिकार, नेतृत्व विकास, बचत तथा ऋण आदि तालिममा सहभागी हुनुभयो । उहाँ भन्नुहुन्छ- ‘तालिमबाट

धेरै कुरा सिक्ने मौका पाएँ ।’

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको विकासका लागि सबैभन्दा पहिला त्यस्ता व्यक्तिको घर-परिवार नै सक्षम रहनु पर्ने निष्कर्षमा उहाँ पाइनुहुन्छ । त्यसपछि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारका बारेमा धेरैभन्दा धेरै लाई थाहा दिने गरी प्रचार प्रसार गर्नु पर्ने धारणा उहाँको छ । तालिमले आफूलाई समाजमा अपाङ्गताका बारेमा बोल्न सक्ने बनाएकृ उहाँले सुनाउनुभयो ।

नेपाल अपाङ्ग महिला संघले आत्मनिर्भरताका लागि आय-आर्जन गर्न उहाँलाई बिउपुँजी दियो । त्यो रकमसमेत बाट उहाँले सानो पसल चलाउनुभयो । छोराको नाममा पनि रकम बचत गर्न थाल्नुभयो । संघकै सहयोगमा छोराको अपाङ्गता परिचयपत्र बनाउनुभयो । उहाँका छोराले सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने गर्नुभएको छ । एउटा अपरिचित संस्थाबाट पनि सहयोग स्वरूप तीन हजार रुपियाँ पाउनुभयो । त्यो पैसाले बाखाका साना पाठा किनेर पाल्नुभयो । छोराको भत्ताको पैसा जो गाएर सुँगुर पालेर अहिले जीवन निर्वाह गरिर

हनु भएको छ ।

हिजोसम्म अपहेलना सहेर बस्न बाध्य मनकुमारीमा आज त्यही समाजमा बसेर आफ्नो क्षमता अनुसारका काम गर्ने आँट आएको छ । उहाँ भन्नुहुन्छ- नेपाल अपाङ्ग महिला संघको सम्पर्कमा पुगेपछि आफ्नो जीवनले नयाँ मोड लिएको महशुस गरेकी छु ।

श्रीमान्ले अर्को लिएर बसेपछि एकलो भएकी मनमायाले अर्को मागी विवाह गर्नुभयो । उहाँ र छोराका बारेमा राम्ररी बुझेका उनका पछिल्ला श्रीमानबाट भने दुवैले उत्तिकै माया पाएको उहाँ सुनाउनुहुन्छ । श्रीमान पनि ठे लागाढाबाट मासिक चार/पाँच हजार रुपियाँ कमाउने गरेको जानकारी उहाँले दिनुभयो ।

जीवनले नयाँ मोड लिएकोमा उहाँ खुसी व्यक्त गर्दै भन्नुहुन्छ- मानिसको सबैभन्दा ठूलो आत्माविश्वास रहेछ । समाजले केही भन्यो भनेर झगडा गर्नुभन्दा पनि समाज परिवर्तन गर्ने अठोट लिएर अघि बढ्नसके एकदिन अवश्य पनि सफलता हात पार्न सकिन्छ ।

हेटाइमा आर्यो पटिपर्वतन

सावित्रा बुढाथोकी

सावित्रा बुढाथोकीको जन्म २०४२ साल जेठमा खोटाङ्ग जिल्लामा भएको हो । जन्मदै उहाँ दुवै हात र खुट्टाका धेरैजसो औंला थिएनन् । ठूलो हुँदै गएपछि परिवारले उहाँलाई बोभका रूपमा लिन थाले । विद्यालय जाने उमेर भइसक्दा पनि अपाङ्गता भएकै कारण किन पढ्नु पर्‍यो भन्न थालियो । भाइ-बहिनीसँगै विद्यालय जान्थे । उनीहरूसँगै विद्यलय जान्छु भन्दा उहाँलाई रोकिन्थ्यो । उहाँको अपाङ्गताको कारण हिड्न

सक्दैन र भाइ बहिनीलाई ढिला हुन्छ भनेर विद्यालय जानबाट उहाँलाई रोकिएको हो ।

भाइ बहिनीसँगै खेलन जाँदा उनीहरूका साथीले अपाङ्गतालाई जोडेर उपनाम दिएर बोलाउने गर्थे । त्यो कलिलो मष्तिस्कमा नराम्रो छाप परेको थियो । स्कूलमा साथीहरूले पनि एकलो गराउने, शिक्षकहरूले पनि खासै वास्ता नगर्ने, बाटामा हिड्दा छरछिमेकी साइत बिग्रियो भनेर कानेखुसी गर्ने गर्थे । उहाँले

क्षमता भए सफलता प्राप्त गर्न सबैको साथ र सहयोग जुट्छ । आफूजस्तै अपाङ्गता भएर घरभित्र बसेका दिदी-बहिनीलाई उहाँको आग्रह छ- आफ्ना आवाज लिएर बाहिर निस्कनुस् ।

सुनाउनुभयो- 'साथीहरू त भन् रोग सला जस्तै गरेर टाढा बस्थे ।'

उमेर बढ्दै जाँदा उहाँले भन् एकलो महशुस गर्न थाल्नुभयो । साथीहरूबाट एकलो र हरेक क्रियाकलापमा वञ्चित हुनुहुन्थ्यो । साथीहरूले कुरा गरिरहेको ठाउँमा उहाँ पुग्दा कुरा गर्ने बन्द गरेर बस्ने गर्थे । सबै 'विचरा' को पात्र बनाएर हेर्ने गर्थे । यति हुँदाहुँदै पनि सावित्राले पढाइ भने छाड्नु भएन ।

गाउँबाटै प्रवेशिका (एसएलसी) परीक्षा दिएर उहाँ मोरङको सुन्दरपुरमा रहेको मामाघर पुग्नुभयो । त्यहाँ उहाँको भेट नै पाल अपाङ्ग महिला संघका भीमा खतिवडा सँग भयो । त्यसपछि उहाँ संघसँग जोडिनुभयो । त्यही संस्थाले गठन गरेको दुलारी अपाङ्ग महिला समूहमा आवद्ध हुनुभयो । उहाँ सुनाउनुहुन्छ- संघका गतिविधिमा लाग्दा आफूजस्तै धेरै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूसँग भेटभयो । आफूमात्र अपाङ्गता भएको होइन रहेछु भन्ने अनुभव गर्नथालें ।

उहाँ प्रवेशिका परीक्षामा पनि सफल हुनुभयो । सुन्दरपुरकै एउटा बोर्डिङ स्कूलमा काम गर्न थाल्नुभयो । आफूलाई आवश्यक खर्च आफैं कमाउन थाल्नुभयो । त्यतिबेला अवस्था उहाँले यसरी सुनाउनुभयो- आत्मनिर्भर बने पछि घर-परिवार र समाजको आफूप्रतिको दृष्टिकोणमा पनि परिवर्तन हुनथाल्यो ।

पछि खोटाङमै सरकारी स्कूलमा निजी श्रोतबाट तलब पाउनेगरी काम गर्न थाल्नुभयो । त्यसपछि त आफ्नो आत्मविश्वास भन् बढेको उहाँ बताउनुहुन्छ । उहाँले नेपाल अपाङ्ग महिला संघले आयोजना गरेका नेतृत्व विकास, प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार, कानुनी सचेतना, कम्प्युटर, बुटिक आदि तालिममा सहभागी हुनुभयो । फुर्सदको समयमा तालिममा सिकेका काम गर्ने गरेको उहाँ बताउनुहुन्छ ।

अपाङ्गता भए पनि अवसर पाएमा आत्मविश्वासका साथ काम गर्न सकिन्छ भन्ने उहाँलाई लागेको छ । अपाङ्गतालाई जोडेर जसले जेसुकै उपनाम दिए पनि पचाउन सक्नुपर्छ भन्ने उहाँलाई लागेको छ । उहाँको सन्देश छ- क्षमता भए सफलता प्राप्त गर्न सबैको साथ र सहयोग जुट्छ । आफूजस्तै अपाङ्गता भएर घरभित्र बसेका दिदी- बहिनीलाई उहाँको आग्रह छ- आफ्ना आवाज लिएर बाहिर निस्कनुस् ।

पौखलीलाई चाहिँदै न ठूलो सहयोग

शान्ता श्रेष्ठ

मानिसले समुद्र कसरी तरे होलान् ? अनकन्टार जंगल कसरी पार गरे होलान् ? विश्वकै सबैभन्दा अग्लो हिउँ नै हिउँले पुरिएको सगरमाथाको टुप्पोमा पुग्न सके होलान् ? यी यस्ता प्रश्नको उत्तर खोज्दै जाँदा भेटिने कुरा हो- साहस र लगनशीलता ।

आँखाले पनि सितिमिति देख्न नसकिने धमिराले अजङ्गका माटोको ढिस्को उठाएको हुन्छ । सामान्य आर्थिक अवस्थाको विद्यार्थी रहेका बिल गेट्स यतिबेला विश्वकै सबैभन्दा धनी मानिस भएका छन् । यी उदाहरणले सफलताका लागि ठूलै कुरा वा स्रोत-साधन नभए पनि हुन्छ भन्ने देखाउँछन् ।

मेहनत, निरन्तरताका साथै आँटकै कारण सानो सहयोग पाएर पनि अघि बढ्न सकिने,

सफल हुन सकिने उदाहरण २० वर्षे शान्ता श्रेष्ठको जीवन पनि हो । जन्मदै उहाँका बहु-अपाङ्गता रह्यो । उहाँको आवाज नआउने, हात र खुट्टामा समेत समस्या रहेको छ ।

सन्तान सुख पाउने आशमा रहनुभएकी शान्ताकी आमाले उहाँको जन्मपछि अनेक किसिमका पीडा सहन बाध्य हुनुप्यो । छोरीमा रहेको अपाङ्गता भएकै कारण उहाँले लोग्नेको कुटपिट सहनुप्यो । अनेक लाञ्छना उहाँ उपर लगाइए ।

शान्ताको शारीरिक अवस्था त्यस्तो हुनुमा कसैको दोष छैन । यो त प्रकृतिको कुरा हो । त्यसका लागि यदि उहाँकी आमालाई दोष दिने नै हो भने त्यसैका लागि उहाँका बाबुलाई पनि उत्तिकै दोष दिनुपर्ने हुन्छ । तर, शान्ताकी आमालाई मात्र त्यसको दोषी ठहर्‍याइयो । उहाँले लोग्नेबाट छुटिनु प्यो । अर्की श्रीमती लिएर उहाँका लोग्ने भ्राता जिल्लामै अलग्गै बस्न थाले ।

शान्ता आमाका व्यथा यसरी सुनाउनुहुन्छ- लोग्ने नै आफ्नो नहुँदा अरू कसले पो राम्रो गर्छ भन्ने ठान्नु र ! मेरी आमालाई घरका अरूले पनि नहेर्ने गर्न थाले । उहाँलाई घरबाट निस्केर जा भनियो । घरमा बस्न नदिएपछि उहाँ मलाई लिएर मोरङ जिल्लाको सुन्दरपुरमा रहेका माइतीको शरणमा पुग्नुभयो । त्यहाँ सानो छुट्टै भुपडी बनाएर बस्न दिइयो ।

यतिबेला शान्ता र उहाँकी आमाको जीवनमा परिवर्तन आएको छ । शान्ता भन्नुहुन्छ- छरछिमेक र आफन्तहरूको पनि व्यवहार सकरात्मक देखिन थालेको छ ।

शान्ता भन्नुहुन्छ- मैले पढ्ने मन गरेकीले आमाले नजिकैको विद्यालयमा भर्ना गरिदिनुभयो । बिहान बेलुकाको छाक टार्न गिट्टी कुट्ने काम गर्नुभयो । ठूली हुँदै गएपछि मलाई एकलो महशुस हुन्थ्यो । साथीहरूको भीडमा पनि म एकलै हुँदै गएँ । साथीहरू छेउछाउमा समेत पर्दैनथे । मेरो अपाङ्गता भएकै कारण आमालाई समेत समाजले अलग गराउन थाले । कसैले पनि वास्ता नगर्ने, सबैले यस्ताको सन्तान भनेर कुरा काट्ने गर्थे ।

विद्यालयले पनि सहयोग नगर्ने र आफ्नो आर्थिक अवस्थाका कारण आमाले पढाउन नसक्ने भएपछि शान्तासँग अर्को उपाय थिएन । उहाँले पढाइ छाड्नुपर्ने अवस्था आइसकेको थियो । त्यसै बेला नेपाल अपाङ्ग महिला संघका सदस्यसँग भेट भयो । ती सदस्यले शान्ताका बारेमा आफ्नो संघमा जानकारी गराउनुभयो ।

नेपाल अपाङ्ग महिला संघले शान्ताको विद्यालयका प्रधानाध्यापक (हेडसर) सँग कुरा गर्‍यो । समावेशी शिक्षाका बारेमा जानकारी गरायो । शान्ता भन्नुहुन्छ- त्यसपछि मैले विद्यालयबाट सहयोग पाउन थालें । महिला संघले छात्रावृत्ति समेत उपलब्ध गरायो ।

त्यसबाट कपी, कलम, ड्रेस लगायतका खर्च सजिलै पुग्यो र पढाईलाई निरन्तरता दिएँ ।

गिट्टी कुटेरै भए पनि शान्ताकी आमाले छोरीका नाममा समूहमा मासिक रूपले बचत गर्न थाल्नुभयो । उहाँ २०६९ सालमा चेतना अपाङ्ग महिला समूहमा आवद्ध भएपछि संघकै पहलमा शान्ताले अपाङ्गता परिचयपत्र समेत पाउनुभयो । त्यसपछि मासिक रूपमा अपाङ्गता भत्ता समेत उपलब्ध भएको छ ।

शान्ता र उहाँकी आमा अर्काको जग्गामा बस्दै आउनुभएको छ । बस्ने भुपडीमा पानि चुहेको थियो भने सामाजिक सुरक्षा भत्ता, गिट्टी कुटेर आएको रकमका साथै बाखा पालेर भएको आयबाट सानो बस्ने भुप्रो बनाउनुभएको छ ।

यतिबेला शान्ता र उहाँकी आमाको जीवनमा परिवर्तन आएको छ । शान्ता भन्नुहुन्छ- छरछिमेक र आफन्तहरूको पनि व्यवहार सकरात्मक देखिन थालेको छ । उनीहरूले अहिले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सम्मानपूर्ण व्यवहार गर्न थालेका छन् ।

घर परिवार र समाजमा खुसी भएर जीवन यापन गर्न पाउँदा शान्ता र उहाँकी आमा खुसी व्यक्त गर्नुहुन्छ । अपाङ्गता हुने बित्तिकै केही गर्न सक्दैनन् भन्नेहरूका अगाडि नमूनाको रूपमा चिनिन सक्नुपर्ने र आफ्नो क्षमता अनुसारको सिप विकास गरेर स्थानीयस्तरमै बसेर भए पनि आफू जस्तै अपाङ्गता भएर घर भित्रै बसेकाहरूलाई बाहिर ल्याउन निरन्तर लागि रहने शान्ता बताउँछिन् ।

घटमै थन्किएर घटनुहुँदैन सपना खड्का

एकदिनको कुरा हो, राति सुतिरहेकै बेलामा एक्कासी सपना खड्काको शरीरको एकापट्टिको भाग चलनै छोड्यो । त्यो घटनाले उहाँको परिवारलाई निकै तनावमा पायो । सामान्य परिवारमा चार सन्तानमध्येकी कान्छी छोरीका रूपमा हुर्केकी सपनाले जीवनमा ठूलै सपना देख्नुभएको थियो । पढाई पनि राम्रैसँग चलिरेको थियो । उहाँ कक्षा ९ मा पढ्दै हुनुहुन्थ्यो ।

उपचारका लागि सपनालाई विभिन्न ठाँउमा लगियो । भारतको खरैया भन्ने ठाँउमा लगेर उपचार गराउँदा केही सुधार आए पनि पहिलेको जस्तो सामान्य अवस्थामा भने भएन । मोरङ्गकै उर्लाबारी भन्ने ठाँउमा थेरापी उपचार समेत गराइयो । त्यसबाट पनि केही सुधार आयो तर उहाँको एउटा हातले राम्रोसँग सामानहरू उचाल्न भने सक्दैन ।

दैनिक जीवनयापनका क्रममा समस्याहरू

सपनालाई यतिबेला सामान्य जीवन चलाउन अरूसँग हात थाप्नु परेको छैन । उहाँ भन्नुहुन्छ- काम गर्ने इच्छा र जाँगर भएमा अरूको सानै सहयोगबाट पनि अगाडि बढ्न सकिन्छ । त्यसका लागि आफू इमान्दार हुनु चाहिँ जरुरी छ ।

बढ्दै गए । बेलाबेलामा जाँच गराउनु पर्दथ्यो । प्रत्येक तीनदेखि छ महिनामा दुई हजारदेखि २५ सयसम्म खर्च लाग्थ्यो । उपचारका क्रममा धामी भक्तीलाई देखाउने समेतका बाकी रहेनन् ।

एक्कासी विरामी परेपछि सपनाको दिनचर्यामा निकै परिवर्तन आयो । दैनिक क्रियाकलापदेखि लिएर साथीहरूसँग रमाउने र आफ्ना कुराहरू खुलेर अरू सामु राख्न गाह्रो मान्न थाल्नुभयो । अपाङ्गता भएर जीवन विताइरहँदा साथीहरूले गर्ने व्यवहारमा समेत फरक पाउन थाल्नुभयो सपनाले । रोग सँधैँ कि भने जस्तो गरेर साथीहरू तर्कने गर्थे ।

दिन बित्दै थिए । एक दिन उहाँकै छिमेकी साथी सावित्री बुढाथोकीसँग सपनाको भेट भयो । सावित्रीबाट उहाँले नेपाल अपाङ्ग महिला संघको बारे थाहा पाउनुभयो । सपनाले अपाङ्ग महिला संघको पहलमा गठन भएको स्वावलम्बन समूहमा आवद्ध हुने मौका पनि

पाउनुभयो । मासिक रूपमा बचत समेत गर्न थाल्नुभयो ।

नेपाल अपाङ्ग महिला संघले अपाङ्ग गता भएका महिलाको आया आर्जनका लागि सहयोग गर्दै आएको थियो । अपाङ्गता भएका महिलालाई स्वावलम्बी बनाउन आय आर्जनका लागि विऊ पुँजी उपलब्ध गराउँथ्यो । सपनाले पनि त्यसरी पाइने विऊ पुँजीबाट बाखा पाल्ने सोच बनाएर त्यसका लागि पहल गर्नुभयो ।

सपनाले पनि संघबाट विऊ पुँजी पाउनुभयो । त्यसबाट उहाँले बाखाका साना पाठा किनेर पाल्न थाल्नुभयो । त्यसैबाट आएको रकम उपचारमा समेत खर्च गर्नुभयो । केही रकमले घर नजिकै विद्यालयको छेउमा घुम्ती पसल गर्नुभएको छ । त्यही पसलको नाफाबाट दैनिक ५० रुपियाँ बचत गर्न थाल्नुभएको छ ।

सपनालाई यतिबेला सामान्य जीवन चलाउन अरूसँग हात थाप्नु परेको छैन । उहाँ भन्नुहुन्छ- काम गर्ने इच्छा र जाँगर भएमा अरूको सानै सहयोगबाट पनि अगाडि बढ्न सकिन्छ । त्यसका लागि आफू इमान्दार हुनु चाहिँ जरुरी छ । अपाङ्गता भएकै भए पनि कसैले पनि घरमा थन्किएर बस्नुहुँदैन भन्ने उहाँको धारणा छ ।

छोश्र ठानिएका नै छने सहयोगी उर्मिला भट्टराई

उर्मिला भट्टराई अपाङ्गता भएका महिलाहरूको समूहको संयोजक भएर काम गरिरहनु भएको छ । उहाँलाई सानो उमेरमा देखेहरू आश्चर्यमा पर्ने गरेका छन् । उनीहरूमध्ये धेरै “त्यस्ती केटी यस्ती भई ? पत्याउँनै गाह्रो” भनेर जिब्रो टोक्ने गर्छन् ।

तेह्रथुम जिल्लाको फाक्चामारा गा.वि.स. मा २०४२ सालमा उहाँको जन्म भएको हो । आमा-बुबाका आठ सन्तानमध्ये उनी साइली छोरी हुनुहुन्छ । जन्मदै उहाँमा शारीरिक अपाङ्गता रह्यो । नौ वर्षको उमेरमा मात्रै विस्तारै हिड्न थाल्नुभयो । उहाँको एउटा खुट्टा र दाहिने आँखामा समस्या छ ।

अपाङ्गताकै कारण सानो छँदा उर्मिलाले विद्यालय जान पाउनु भएन । नौ वर्षको उमेरमा विद्यालय जान खोज्दा पनि घर-परिवारबाट “सकी-नसकी किन जानु, घरमै बसे हुने नि” भनियो । विद्यालय जान पनि करिब एक घण्टाको उकालो र ओरालो हिड्नु पर्थ्यो । तैपनि उहाँको विद्यालय जाने रहर न्यतिकै मर्न पाएन । लड्दै पड्दै असिन पसिन गरेर विद्यालय पुग्ने गर्नुहुन्थ्यो ।

उहाँ ती दिन यसरी सुनाउनुहुन्छ- विद्यालयमा शिक्षक र साथीहरूबाट पनि राम्रो व्यवहार पाउन सकिन । “यसले पठेर के गर्न सक्छे, पढाइमा लगानी लगाउन आवश्यक

जसले जे भने पनि, सहयोग नगरे
पनि उर्मिलाले विद्यालय जान भने
छाड्नुभएन । तर विडम्बना, अक्षर
चिन्ने भएपछि “अब पढ्नु पर्दैन” भनेर
रोक्न खोजियो ।

छैन, किन खर्च गर्नप्यो ?” भन्ने जस्ता वचन
सुन्नुप्यो । कोही कतै हिड्ने बेलामा भेट भयो
भने “साइत बिग्रियो” भनेर कुरा काट्नसमेत
पछि पर्दैनथे ।

जसले जे भने पनि, सहयोग नगरे पनि
उर्मिलाले विद्यालय जान भने छाड्नुभएन । तर
विडम्बना, अक्षर चिन्ने भएपछि “अब पढ्नु
पर्दैन” भनेर रोक्न खोजियो । साथीहरूले सँगै
हिड्दा पनि घचेडेर लडाउने गर्थे भने घर
परिवारका सदस्यले पारिवारिक जमघटमा
समेत सामेल गराउँदैनथे । कसैको विवाह,
व्रतबन्ध, भोज-भतेर आदिमा लग्दैनथे ।

नेपाल अपाङ्ग महिला संघले २०६६ सालमा
घर घरमा पुगेर अपाङ्गता भएका महिलाको
तथ्याङ्क संकलन गर्दै थियो । उहाँ भन्नुहुन्छ-
त्यसैका लागि घरमा आइपुगका मानिसबाट
अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि पनि काम
गर्ने संघका बारेमा थाहा भयो । अपाङ्गता
भएका महिलाका लागि काम गर्ने संस्था पनि
रहेको समेत थाहा पाएँ ।

त्यसकै केही समयपछि नेपाल अपाङ्ग
महिला संघले उहाँको गाउँमा पनि स्वावलम्बन
समूह गठन गर्न लागेको थियो । उहाँले पनि
त्यहाँ गठन भएको दुलारी अपाङ्ग महिला

समूहमा आवद्ध हुने मौका पाउनुभयो । समूहमा
मासिक रूपमा बचत समेत गर्न थाल्नुभयो ।

अपाङ्गता भएका महिलाहरूको जीवन
यापन सहज बनाउने उद्देश्यले समूह गठन
गरिएको थियो । त्यसका लागि नेपाल अपाङ्ग
महिला संघले आय-आर्जनका लागि विभिन्न
तालिमसँगै वीउपुँजी पनि उपलब्ध गर
ियो । उर्मिलाले पनि नेतृत्व विकास, कानुनी
सचेतना, प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार, अपाङ्गता
र मानव अधिकार, सी.वी.आर जस्ता तालिम
लिने मौका पाउनुभयो । वीउ पुँजीबाट बाखा
पाल्नुभयो ।

संस्था र समूहमा आवद्ध भएपछि उहाँका
जीवनमा केही राम्रा दिन आउनथाले ।
परिवारले समेत सकारात्मक सोच राख्न
थालेको उहाँ बताउनुहुन्छ । घरकै ले हेला
गर्ने, उहाँले पालेको बाखालाई घाँससम्म नहाली
दिने गरेको अवस्था पनि सम्झनुहुन्छ । उहाँ
भन्नुहुन्छ- आज त्यस्तो अवस्था छैन । आफ्नो
सामान्य खर्चका लागि अरूसँग हात थाप्नुपरे
को छैन बरु आफैँले परिवारलाई सहयोग गर्न
थालेकी छु ।

पहिले उहाँ अरूका सामु बोल्न सक्नुहुन्नथ्यो
भने अब त्यो अवस्था छैन । अपाङ्गताको परि
भाषा दिएर अपाङ्गता भएकाहरू प्रति घर-
परिवारका साथै समाज र राज्यको समेत जिम्मे
बारी के कस्ता हुन्छन् भन्नेबारेमा बताउन
सक्ने हुनुभएको छ । उहाँको निष्कर्ष छ-
नेपाल अपाङ्ग महिला संघले नै आफ्नो जीवनमा
परिवर्तन गरायो ।

